

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1984-1985

26 JUNI 1985

WETSONTWERP

tot wijziging van de artikelen 1226 en 1231
van het Burgerlijk Wetboek en tot opheffing
van artikel 1152 van hetzelfde wetboek

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE (1)

UITGEBRACHT DOOR DE HEER D'HOSE

DAMES EN HEREN,

I. — UITEENZETTING VAN DE VICE-EERSTE MINISTER

De Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie, Buitenlandse Handel en Institutionele Hervormingen herinnert eraan dat het strafbeding aan twee doelstellingen beantwoordt : bij voorbaat de schade ramen die voortvloeit uit de niet-nakoming van een overeenkomst en voorzien in een middel om druk uit te oefenen op de schuldenaar die in de verleiding zou komen de overeenkomst niet na te leven.

Een strafbeding in een overeenkomst heeft dus tegelijk een schadevergoedingsfunctie en een afschrikkingseffect.

(1) Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : de heer Remacle.

A. — Leden : de heren Bourgeois, Breyne, Gehlen, Grafé, Remacle, Suykerbuyk, Verhaegen. — de heren Bossuyt, Brouhon, Collignon, Derycke, Mevr. Detiège, de heren D'Hose, Mottard, Van den Bossche. — de heren Barzin, Henrion, Horlait, Mundeleer, Van Belle, Van de Velde. — de heren Baert, Belmans.

B. — Plaatsvervangers : Mevr. Demeester-De Meyer, de heren le Hardy de Beaulieu, J. Michel, Piot, Steverlynck, Thys, Wauthy, Willems. — de heren Baudson, Defosset, Dejardin, Gondry, Mevr. Lefebvre, de heren Tobback, Van Elewyck, Vanvelthoven, Willockx. — de heren A. Claes, Daems, De Decker, De Groot, Huylebrouck, Klein, Verberckmoes. — de heren R. Declercq, F. Vansteenkiste, Verniers.

Zie :

979 (1983-1984) :

- N° 1 : Wetsontwerp.
- N°s 2 tot 4 : Amendementen.

Chambre des Représentants

SESSION 1984-1985

26 JUIN 1985

PROJET DE LOI

modifiant les articles 1226 et 1231 du Code civil
et abrogeant l'article 1152
du même code

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE (1)

PAR M. D'HOSE

MESDAMES, MESSIEURS,

I. — EXPOSE DU VICE-PREMIER MINISTRE

Le Vice-Premier Ministre et Ministre de la Justice, du Commerce extérieur et des Réformes institutionnelles rappelle que la clause pénale répond à deux préoccupations : évaluer anticipativement le dommage résultant de l'inexécution d'une convention et constituer un moyen de pression à l'égard du débiteur qui serait tenté de ne pas exécuter cette convention.

La stipulation d'une clause pénale dans un contrat a donc à la fois un effet indemnitaire et un effet dissuasif.

(1) Composition de la Commission :

Président : M. Remacle.

A. — Membres : MM. Bourgeois, Breyne, Gehlen, Grafé, Remacle, Suykerbuyk, Verhaegen. — MM. Bossuyt, Brouhon, Collignon, Derycke, Mme Detiège, MM. D'Hose, Mottard, Van den Bossche. — MM. Barzin, Henrion, Horlait, Mundeleer, Van Belle, Van de Velde. — MM. Baert, Belmans.

B. — Suppléants : Mme Demeester-De Meyer, MM. le Hardy de Beaulieu, J. Michel, Piot, Steverlynck, Thys, Wauthy, Willems. — MM. Baudson, Defosset, Dejardin, Gondry, Mme Lefebvre, MM. Tobback, Van Elewyck, Vanvelthoven, Willockx. — MM. A. Claes, Daems, De Decker, De Groot, Huylebrouck, Klein, Verberckmoes. — MM. R. Declercq, F. Vansteenkiste, Verniers.

Voir :

979 (1983-1984) :

- N° 1 : Projet de loi.
- N°s 2 à 4 : Amendements.

Hoewel het woord « straf » in de term « strafbeding » voorkomt, is het beding dus geen particuliere straf. Artikel 1226 van het Burgerlijk Wetboek geeft trouwens een duidelijke omschrijving van het strafbeding. Het bepaalt dat een strafbeding een beding is waarbij een persoon, om de uitvoering van een overeenkomst te verzekeren, zich voor het geval van niet-uitvoering tot iets bepaalds verbindt.

Er is dus geen sprake van enige verwijzing naar het strafrecht. Het gaat slechts om een middel om druk uit te oefenen in geval van niet-uitvoering.

Artikel 1226 heeft betrekking op het afschrikkingsaspect. Dit aspect verschilt van het schadevergoedingsaspect dat onder artikel 1229 valt. Dit artikel bepaalt dat het strafbeding de schade vergoedt die de schuldeiser lijdt ten gevolge van het niet nakomen van de hoofdb verbintenis. De twee functies hangen echter samen en dat schept een probleem. Er moeten dus duidelijke strafbedingen komen, zodat de rechtbanken ze op een ondubbelzinnig beperkende wijze kunnen herzien.

Sommige schuldeisers bedingen immers een buitensporig strafbeding of speculeren op de niet-nakoming van de overeenkomst om voordel te halen uit de toepassing van dat beding. De rechtspraak reageert hierop door na te gaan of het strafbeding wel de vergoeding van de schade beoogt en, als dat niet het geval is, verklaart zij het beding nietig of vermindert het.

Zodoende houden de rechters alleen rekening met de artikelen 1152 en 1229 en niet met artikel 1226.

Het Hof van Cassatie heeft die zienswijze herhaaldelijk bevestigd.

Door slechts met de schadevergoedingsfunctie van het beding rekening te houden, d.w.z. door te stellen dat het bij strafbeding bepaalde bedrag slechts een forfaitaire vergoeding van de in geval van niet-uitvoering van de hoofdb verbintenis door de schuldeiser geleden schade mag zijn, gaat de rechtspraak verder dan nodig is om misbruiken recht te zetten.

Het zou immers volstaan, wanneer duidelijk blijkt dat de schuldeiser op de niet-uitvoering van de overeenkomst heeft gespeculeerd, dat het beding zou kunnen herzien worden; het beding hoeft niet voor niet geschreven te worden gehouden.

Er dient dus in de wet te worden opgenomen dat het boetebeding zowel een afschrikkingsfunctie als een schadevergoedingsfunctie kan hebben. Daarom bepaalt het wetsontwerp in een nieuw artikel 1226 dat het strafbeding een beding is waarbij een persoon zich voor het geval van niet-uitvoering van de overeenkomst tot iets bepaalds verbindt, onverschillig of de partijen enige betwisting omtrent het bestaan en de omvang van de schade willen voorkomen, of een straf willen bedingen om de nakoming van een verbintenis te verzekeren, of het ene en het andere willen doen.

Dit quasi-interpretatieve artikel geeft duidelijk de dubbele functie van het boetebeding weer.

Het zou ook moeten mogelijk zijn buitensporige bedingen te verminderen. Daarom bepaalt het nieuwe artikel 1231 van het ontwerp dat de rechter op verzoek van de schuldenaar de straf die bestaat in het betalen van een bepaalde geldsom, kan verminderen wanneer die som klaarblijkelijk het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen niet alleen om de schade wegens niet-nakoming van de verbintenis te vergoeden maar ook om de schuldenaar tot nakoming van zijn verbintenis te nopen.

Wanneer de schuldeiser gespeculeerd heeft op de niet-nakoming van de verbintenis, kan de geldsom bovendien worden verminderd als zij buiten verhouding staat tot de schade die hij werkelijk heeft geleden.

In geval van herziening kan de rechter de schuldenaar evenwel niet veroordelen tot een kleinere geldsom dan verschludigd zou zijn als er geen strafbeding was.

Dès lors, nonobstant le mot « pénal » dans l'expression, la clause ne constitue pas une peine privée. Le Code civil définit d'ailleurs clairement la clause pénale en son article 1226 qui dispose qu'elle est celle par laquelle une personne, pour assurer l'exécution d'une convention, s'engage à quelque chose en cas d'inexécution.

Le problème de la référence au droit pénal ne se pose donc pas. Il ne s'agit que d'un moyen de pression en cas d'inexécution.

Si l'article 1226 vise l'aspect dissuasif, cet aspect est distinct de l'aspect indemnitaire qui relève de l'article 1229, lequel dispose que la clause pénale est la compensation des dommages et intérêts que le créancier souffre à la suite de l'inexécution de l'obligation principale. Les deux fonctions sont cependant liées et un problème se pose à cet égard. Il faut dès lors opter pour des clauses pénales explicites que la jurisprudence puisse réviser de manière clairement limitée.

Certains créanciers stipulent en effet des clauses pénales disproportionnées, voire même spéculent sur l'inexécution de la convention afin de bénéficier des effets de la clause. La jurisprudence réagit en vérifiant si la clause pénale vise bien à réparer le dommage, et, à défaut, elle annule ou réduit cette clause.

En agissant de la sorte, les juges ne prennent en considération que les articles 1152 et 1229 et non l'article 1226.

Cette conception a été confirmée à plusieurs reprises par la Cour de cassation.

Or, en ne retenant que la fonction indemnitaire de la clause, c'est-à-dire en déclarant que la somme stipulée à titre de clause pénale ne peut être qu'une indemnisation forfaitaire du dommage subi par le créancier en cas d'inexécution de l'obligation principale, la jurisprudence va plus loin qu'il n'est nécessaire pour corriger les abus.

Il suffirait, en effet, en cas de spéculation manifeste du créancier sur l'inexécution de la convention, que la clause puisse être revue plutôt que d'être réputée non écrite.

Dès lors, il convient d'acter dans la loi que les clauses pénales peuvent avoir à la fois une fonction dissuasive et une fonction indemnitaire. A cette fin, le projet de loi prévoit en un nouvel article 1226 que la clause pénale est celle par laquelle une personne s'engage à quelque chose en cas d'inexécution de la convention, soit que les parties veuillent prévenir toute contestation sur l'existence et l'ampleur du dommage, soit qu'elles veuillent convenir d'une peine pour assurer l'exécution d'une obligation, soit qu'elles veuillent l'un et l'autre.

Cet article quasi interprétatif traduit ainsi clairement la double fonction de la clause pénale.

Il y aurait lieu également de permettre la réduction des clauses abusives. Dès lors, le projet prévoit en son nouvel article 1231 qu'à la demande du débiteur, le juge puisse réduire la peine qui consiste dans le paiement d'une certaine somme lorsque celle-ci excède manifestement le montant que les parties pouvaient fixer non seulement pour réparer le dommage qui résulterait de l'inexécution, mais aussi pour inciter le débiteur à exécuter son obligation.

De plus, s'il apparaît que le créancier a spéculé sur l'inexécution de l'obligation, la somme pourra être diminuée puisqu'elle est excessive par rapport au dommage effectivement subi.

En cas de révision, le juge ne pourra cependant condamner le débiteur à une somme inférieure à celle qui serait due en l'absence de clause pénale.

II. — ALGEMENE BESPREKING

Bepaalde leden zijn het eens met de doelstellingen van het wetsontwerp. Er wordt onder meer opgemerkt dat daardoor een einde wordt gemaakt aan de wisselvalligheden van de rechtspraak, die eerst de buitensporige strafbepalingen strikt heeft toegepast en daarna de strafbepalingen die een som bepalen die niet strookt met de forfaitaire vergoeding van de schade die uit de niet-nakoming van de verbintenis kan voortvloeien, nietig heeft verklaard.

Andere leden hebben nochtans bedenkingen bij het wetsontwerp, vooral in verband met de afschrikkingsfunctie van het strafbeding.

* * *

De bespreking draait hoofdzakelijk rond vijf punten :

- 1° de plaats waar de wijziging wordt ingevoegd;
- 2° de mogelijke herziening van het strafbeding naar boven toe of naar onder;
- 3° de gepastheid van de bepaling betreffende de speculatie van de schuldeiser;
- 4° het voorwerp van de herziening;
- 5° de afschrikkingsfunctie van het strafbeding.

1° De plaats waar de wijziging wordt ingevoegd

Er wordt opgemerkt dat artikel 1152 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat, wanneer bij de overeenkomst bedongen is dat hij die in gebreke blijft deze uit te voeren, als schadevergoeding een bepaalde som zal betalen, aan de andere partij geen grotere noch kleinere som kan worden toegekend.

Er wordt voorgesteld dit artikel te wijzigen in de plaats van de artikelen 1226 en 1231. De rapporteur merkt op dat de Franse wet van 9 juli 1975 de artikelen 1152 en 1231 van de « Code civil » heeft gewijzigd. De vraag rijst dan ook waarom het ontwerp niet veeleer artikel 1152 wijzigt.

De Vice-Eerste Minister verklaart dat zulks de oorspronkelijke bedoeling van de Regering was. In het advies van de Raad van State (Struk n° 979/1, blz. 7) wordt evenwel opgemerkt dat dit geen goede keuze is : « Zij negeert bepaaldelijk het opschrift van de afdeling waartoe artikel 1152 behoort : « Schadevergoeding wegens niet-nakoming van de verbintenis ». Het ontworpen artikel 1152 vestigt het « straf- en afschrikkingskarakter » immers los van de schadevergoedingsfunctie. Het ware derhalve verkieslijk artikel 1152 op te heffen en de nieuwe bepaling in te voegen in afdeling VI die betrekking heeft op de « verbintenissen onder strafbeding ». Met het oog daarop wordt voorgesteld het ontworpen artikel 1152 inhoudelijk op te splitsen, deels in een nieuw artikel 1226 (omschrijving van het « strafbeding »), deels in een nieuw artikel 1231, dat aldus al de gevallen zou aangeven waarin de rechter kan beslissen tot wijziging van het beding ». De Regering heeft dit advies opgevolgd omdat de versnippering van de teksten een bron van onduidelijkheid is.

Op te merken valt bovendien dat het strafbeding in de zin van de artikelen 1226 en volgende niet noodzakelijkerwijs bestaat in de betaling van een geldsom : het kan ook bestaan in een verbintenis om iets te doen (dienstverlening), terwijl artikel 1152 enkel betrekking heeft op de betaling van een geldsom.

Het is derhalve verantwoord artikel 1226 te wijzigen. Het heeft een ruimer toepassingsgebied, dat ook het toepassingsgebied van artikel 1152 omvat.

De Vice-Eerste Minister voegt er echter aan toe dat, indien de Commissie zulks verkiest, de nieuwe bepalingen kunnen worden opgenomen in artikel 1152 op voorwaarde dat ze volledig zijn, d.w.z. dat alle bepalingen betreffende het strafbeding aan dit artikel worden toegevoegd.

II. — DISCUSSION GENERALE

Certains membres approuvent les objectifs poursuivis par le projet de loi. Il est notamment observé qu'il met fin aux fluctuations de la jurisprudence qui a, dans un premier temps, appliqué rigoureusement des clauses pénales excessives et a, ensuite, considéré comme nulles les clauses pénales qui prévoyaient une somme ne correspondant pas à une indemnisation forfaitaire du dommage pouvant résulter de l'inexécution du contrat.

D'autres membres manifestent cependant des réticences à l'égard du projet de loi, principalement en ce qui concerne la fonction dissuasive de la clause pénale.

* * *

La discussion générale porte essentiellement sur cinq points :

- 1° l'emplacement de la modification;
- 2° la révision possible de la clause pénale vers le haut et vers le bas;
- 3° l'opportunité de la disposition relative à la spéculation du créancier;
- 4° l'objet de la révision;
- 5° la fonction dissuasive de la clause pénale.

1° L'emplacement de la modification

La remarque est faite que l'article 1152 du Code civil dispose que lorsque la convention porte que celui qui manquera de l'exécuter paiera une certaine somme à titre de dommages-intérêts, il ne peut être alloué à l'autre partie une somme plus forte ni moindre.

Il est suggéré de modifier cet article plutôt que les articles 1226 et 1231. Le rapporteur observe que la loi française du 9 juillet 1975 a modifié les articles 1152 et 1231 du Code civil. Dès lors, la question se pose de savoir pourquoi le projet ne vise pas à introduire la modification au niveau de l'article 1152.

Le Vice-Premier Ministre déclare que telle était l'intention initiale du Gouvernement. Le Conseil d'Etat, dans son avis (Doc. n° 979/1, p. 7) a cependant fait observer que pareil choix n'est guère heureux : « il méconnaît en particulier l'intitulé de la section dont fait partie l'article 1152 : « Des dommages et intérêts résultant de l'inexécution de l'obligation ». L'article 1152 en projet établit, notamment, le caractère « pénal » ou « dissuasif » de la clause, indépendamment de son aspect indemnitaire. Il serait préférable, dès lors, d'abroger l'article 1152 et d'insérer la nouvelle disposition dans la section VI relative aux « obligations avec clauses pénales ». A cet effet, il est proposé de scinder le contenu de l'article 1152 en projet et de l'introduire pour une part dans un nouvel article 1226 (définition de la clause pénale) et pour une autre part dans un nouvel article 1231, qui rassemblerait ainsi les cas de modifications judiciaires des clauses pénales ». Le Gouvernement a suivi cet avis, la dispersion des textes étant un facteur d'obscurité.

De plus, il convient d'observer que la clause pénale, au sens des articles 1226 et suivants, ne consiste pas nécessairement dans le paiement d'une somme d'argent, elle peut être une obligation de faire (service), tandis que l'article 1152 ne concerne que le paiement d'une somme d'argent.

Dès lors, il est justifié de modifier l'article 1226 qui a un champ d'application plus large et englobe celui de l'article 1152.

Le Vice-Premier Ministre ajoute cependant que si la Commission l'estime préférable, les nouvelles dispositions peuvent être reprises au niveau de l'article 1152, pour autant qu'elles soient complètes, c'est-à-dire que tous les articles relatifs à la clause pénale soient joints à cet article.

2° Mogelijke herziening van het strafbeding naar boven toe of naar onder

Er wordt gevraagd waarom de Regering slechts de mogelijkheid heeft overwogen om het beding naar omlaag te herzien. Zoals de Raad van State er in zijn advies (Stuk n° 979/1, blz. 7) aan herinnert, kan de schuldenaar in sommige gevallen de economisch sterkere partij bij het contract zijn en er dus voordeel bij hebben in het contract een forfaitaire vergoeding te bedingen die bespottelijk laag ligt in verhouding tot het bedrag dat hij zou verschuldigd zijn in geval van niet-uitvoering van de verbintenis en bij ontstentenis van strafbeding.

Derhalve is het niet verantwoord bij de herziening van het strafbeding enkel een vermindering van het bedrag in aanmerking te nemen. De overeengekomen vergoeding kan te groot of te klein zijn. Soms kan ze zelfs volkomen onbeduidend zijn. Zo beperken bepaalde kredietinstellingen en ondernemingen (o.a. voor de levering van auto's) hun verantwoordelijkheid in geval van niet-uitvoering van de verbintenis door bij het sluiten van de overeenkomst te bepalen dat enkel de dossierkosten zullen worden vergoed.

Als de rechter derhalve krachtens artikel 2 het door de partijen vast te stellen bedrag van de schadevergoeding kan beperken, moet hij ook gewapend zijn tegen malafide schuldenaars en het bedrag kunnen verhogen om het te doen overeenstemmen met de normaal verschuldigde schadevergoeding in geval van niet-uitvoering van de verbintenis.

De rapporteur onderstreept dat de Franse wet van 9 juli 1975 de artikelen 1152 en 1231 van de « Code civil », waarvan de tekst volkomen overeenstemt met de bepalingen van het Belgisch Burgerlijk Wetboek, heeft gewijzigd en artikel 1152 heeft aangevuld met een tweede lid, luidend als volgt :

« De rechter kan evenwel het overeengekomen bedrag van het strafbeding verminderen of vermeerderen wanneer het klaarblijkelijk overdreven of te laag is. Ieder andersluidend beding wordt voor niet geschreven gehouden. »

Artikel 1231 werd gewijzigd als volgt :

« Wanneer de verbintenis gedeeltelijk is uitgevoerd, kan de rechter het overeengekomen bedrag van het strafbeding verminderen in verhouding tot het voordeel dat de schuldeiser bij die gedeeltelijke uitvoering heeft gehad, onverminderd het bepaalde in artikel 1152. Ieder andersluidend beding wordt voor niet geschreven gehouden. »

Bij het nieuwe artikel 1152 kent de Franse wetgever bijgevolg aan de rechter bevoegdheid toe om te oordelen niet alleen over een buitensporig hoog, maar ook over een bespottelijk laag strafbeding.

Doordat de Franse wet de rechter in staat stelt de boete te verlagen of te verhogen, biedt zij de mogelijkheid zowel tegen de misbruik makende schuldeiser als tegen de misbruik makende schuldenaar in te gaan.

Men kan zich derhalve afvragen of een gelijkaardige oplossing niet verkieslijk is.

Volgens de Vice-Eerste Minister was het de bedoeling geen al te vergaande herziening van de vastgestelde bedingen in de hand te werken. Hij is evenwel van oordeel dat het strafbeding, ofschoon het een overeenkomst over de aansprakelijkheid mogelijk maakt, de schuldenaar niet in staat mag stellen iedere aansprakelijkheid af te wijzen.

Het probleem van de ontheffing van aansprakelijkheid moet nochtans ruimer worden gezien en het strafbeding is slechts een middel om zich aan zijn aansprakelijkheid te onttrekken.

2° La révision possible de la clause pénale vers le haut et vers le bas

La question est posée de savoir pourquoi le Gouvernement n'a envisagé la révision de la clause que dans le sens de la baisse. Il y a lieu de rappeler, comme le fait d'ailleurs le Conseil d'Etat dans son avis (Doc. n° 979/1, p. 7), que dans certains cas le débiteur peut être la partie économiquement la plus forte au contrat et peut dès lors avoir intérêt à stipuler dans le contrat une indemnité forfaitaire d'un montant dérisoire par rapport à celui dont elle serait débitrice en cas d'inexécution de la convention et en l'absence de clause.

Il est observé à cet égard, que la seule prise en considération de la réduction du montant de la clause lors de la révision, n'est pas justifiée. L'indemnité prévue peut être soit trop importante, soit trop limitée. Parfois, elle peut même être ridiculement peu élevée. Ainsi, par exemple, des organismes de prêts et des entreprises (lors de la livraison d'automobiles notamment) limitent parfois leur responsabilité en cas d'inexécution de contrat en stipulant, lors de la conclusion de la convention, que seuls seront remboursés les frais de dossier.

Dès lors, si le juge peut, en vertu de l'article 2, réduire le montant que les parties pouvaient fixer pour réparer le dommage, il doit également pouvoir être armé contre les débiteurs abusifs et augmenter ce montant afin qu'il corresponde aux dommages et intérêts qui devraient normalement être dus en cas d'inexécution du contrat.

Le rapporteur souligne que la loi française du 9 juillet 1975 qui a modifié les articles 1152 et 1231 du Code civil français, dont le texte est identique aux dispositions du Code civil belge, a complété l'article 1152 par un alinéa 2 rédigé comme suit :

« Néanmoins, le juge peut modérer ou augmenter la peine qui avait été convenue, si elle est manifestement excessive ou dérisoire. Toute stipulation contraire sera réputée non écrite. »

L'article 1231 a été modifié comme suit :

« Lorsque l'engagement a été exécuté en partie, la peine convenue peut être diminuée par le juge à proportion de l'intérêt que l'exécution partielle a procuré au créancier, sans préjudice de l'application de l'article 1152. Toute stipulation contraire sera réputée non écrite. »

Par le nouvel article 1152, le législateur français attribue donc au juge un pouvoir d'appréciation non seulement en ce qui concerne le caractère excessif d'une peine mais également en ce qui concerne son caractère dérisoire.

En permettant de modérer ou d'augmenter les peines, la loi française permet de contrecarrer à la fois le créancier abusif et le débiteur abusif.

Dès lors, la question se pose de savoir si une solution similaire ne serait pas préférable.

Le Vice-Premier Ministre déclare que l'objectif était de ne pas encourager une révision excessive des clauses prévues. Il estime cependant que si la clause pénale permet de convenir sur la responsabilité, elle ne peut permettre au débiteur d'organiser son irresponsabilité.

Toutefois, ce problème de l'exonération de la responsabilité se pose de manière plus large, et les clauses pénales ne sont qu'un des moyens d'échapper à la responsabilité.

Derhalve rijst de vraag of niet de hele materie van de ontheffing van aansprakelijkheid moet worden herzien, veel eerder dan ze te onderzoeken wanneer ze onder het opschrift strafbeding ter sprake komt.

Een lid acht die verruiming niet raadzaam binnen het kader van het onderhavige ontwerp.

De Vice-Eerste Minister voegt daaraan toe dat wanneer een boetebeding de ontheffing van aansprakelijkheid mogelijk maakt, er geen sprake meer is van enige bestraffing. Het zou daarenboven weinig logisch zijn de rechter in staat te stellen het bedrag te verhogen van een boetebeding dat, in beginsel, tot doel heeft de schuldenaar tot nakoming van zijn verbintenis aan te sporen.

In feite verdient het de voorkeur hier de artikelen 1134 en 1135 van het Burgerlijk Wetboek toe te passen, die de rechter de gelegenheid bieden het bedrag vast te stellen en het beding nietig te verklaren.

De rechtspraak heeft ter zake immers het begrip bedrog verruimd door het toe te passen op de opzettelijke niet-nakoming (Cornélis, *J. T.*, 1981, blz. 513).

Het is dus verkieslijk te verwijzen naar de rechtspraak betreffende de ontheffing van aansprakelijkheid. De rechter is immers niet gebonden door de omschrijving van het beding.

Bovendien kan een herziening zowel naar onder als naar boven toe van de boetebedingen slechts worden overwogen indien geen rekening wordt gehouden met het afschrikkingseffect van het beding.

Voorts wijst de Vice-Eerste Minister erop dat de formulering niet kan worden ontleend aan de Franse wet omdat de daarin gebruikte bewoordingen, met name « buitensporig hoog » en « bespottelijk laag », geen gelijklopende betekenis hebben. De uitdrukking « bespottelijk laag » veronderstelt immers een nog groter misbruik, maar dan in omgekeerde zin.

Opgemerkt wordt dat het om een « klaarblijkelijk buitensporige » boete gaat, waaruit de omvang van de buitensporigheid kan worden afgeleid.

3° Gepastheid van de bepaling betreffende de speculatie van de schuldeiser

Opgemerkt wordt dat artikel 1231, tweede lid, dat betrekking heeft op het speculeren van de schuldeiser op de niet-nakoming van de verbintenis, d.w.z. op zijn kwade trouw, overbodig is.

Het in artikel 1134, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek vervatte beginsel luidens hetwelk de verbintenissen te goeder trouw ten uitvoer moeten worden gebracht, volstaat immers om het probleem dat rijst ingevolge artikel 1231, tweede lid, op te vangen.

De Vice-Eerste Minister herinnert eraan dat die bepaling gerechtvaardigd is om de betrokkenen te beschermen tegen schuldeisers die speculeren op de niet-nakoming van de verbintenis door de schuldenaar, doordat b.v. een zware boete wordt opgelegd voor het geval waarin een kennisgeving, die niet van wezenlijk belang is voor de uitvoering van de overeenkomst, niet zou zijn gedaan.

De bepaling zal het de rechters immers mogelijk maken na te gaan in hoeverre het in het boetebeding vastgestelde bedrag in strijd is met het algemene beginsel van het voorgestelde artikel 1226.

Het lijkt dan ook meer aangewezen en duidelijker dat bepaald wordt dat het bedrag kan worden verminderd als het buiten verhouding staat tot de werkelijk geleden schade. Om een onevenwicht tussen de partijen te voorkomen wordt daarenboven gepreciseerd dat de rechter in geval van herziening de schuldenaar niet kan veroordelen tot een kleinere geldsom dan verschuldigd zou zijn als er geen strafbeding was.

Dès lors, la question se pose de savoir s'il ne conviendrait pas de revoir toute la matière de l'exonération de la responsabilité plutôt que de ne l'examiner que lorsqu'elle s'intitule clause pénale.

Un membre estime que cette extension n'est pas opportune dans le cadre du présent projet.

Le Vice-Premier Ministre ajoute que si une clause pénale permet l'exonération de la responsabilité, le caractère pénal de cette clause n'existe pas. Il serait de surcroît peu cohérent de permettre au juge d'augmenter le montant d'une clause pénale dont l'objectif est, en principe, d'inciter le débiteur à s'acquitter de son obligation.

En fait, il est préférable en cette matière de recourir à l'application des articles 1134 et 1135 du Code civil qui permettent au juge de constater le dol et d'annuler la clause.

La jurisprudence a en effet en ce domaine étendu la notion de dol en l'appliquant à l'inexécution volontaire (Cornélis, *J. T.*, 1981, p. 513).

Il est donc préférable de se référer à la jurisprudence relative à la clause d'exonération de la responsabilité. Le juge n'est en effet pas tenu par la qualification de la clause.

En outre, cette symétrie entre la révision vers le bas et celle vers le haut des clauses pénales n'est envisageable que si l'aspect dissuasif de la clause n'est pas retenu.

Il observe, par ailleurs, que la formulation ne peut être empruntée à la loi française dans la mesure où les termes qui y sont utilisés, c'est-à-dire « excessive » et « dérisoire », n'ont pas une importance parallèle. Le terme « dérisoire » implique en effet un abus inversement plus important.

La remarque est faite qu'il s'agit d'une peine « manifestement excessive », ce qui implique l'importance de l'excès.

3° L'opportunité de la disposition relative à la spéculation du créancier

Il est observé que l'article 1231, alinéa 2, concernant la spéculation du créancier relative à l'inexécution de la convention, et concernant donc la mauvaise foi du créancier, n'est pas nécessaire.

En effet, le principe contenu dans l'article 1134, alinéa 3, du Code civil, selon lequel les conventions doivent être exécutées de bonne foi, suffit à rencontrer le problème prévu par l'article 1231, alinéa 2.

Le Vice-Premier Ministre rappelle que cette disposition se justifie par la nécessité de se prémunir contre des créanciers spéculant sur l'inexécution du débiteur par exemple en prévoyant une lourde pénalité pour les cas où une notification non essentielle à l'exécution du contrat n'aurait pas été faite.

La disposition permettra en effet aux juges de contrôler dans quelle mesure le montant prévu par la clause pénale est en contradiction avec le principe général de l'article 1226 proposé.

Dès lors, il semble plus indiqué et plus clair de prévoir que la somme puisse être diminuée lorsqu'elle est excessive par rapport au dommage effectivement subi. En outre, dans la crainte d'un déséquilibre entre les parties, il est précisé qu'en cas de révision le juge ne peut condamner le débiteur à une somme inférieure à celle qui serait due en l'absence de clause pénale.

Spreker verklaart dat hij ervan overtuigd blijft dat artikel 1231, 2e lid, overbodig is.

De Vice-Eerste Minister legt de nadruk op het onderscheid tussen het eerste en het tweede lid van het nieuwe artikel 1231.

Het eerste lid betreft het klaarblijkelijk buitensporige karakter van het bedrag van het beding in verhouding tot de werkelijk geleden schade, wat b.v. het gevolg kan zijn van een verkeerde beoordeling. In dat geval zal het bedrag tot de juiste verhoudingen worden teruggebracht.

Het tweede lid impliceert echter dat er bij de schuldeiser opzet aanwezig is. Het betreft als het ware een bijzonder bedrog dat erin bestaat op de niet-nakoming van de verbintenis te speculeren.

In dat geval kan de rechter de som verminderen wanneer zij buiten verhouding staat tot de schade en kan hij aan het beding elk straffarakter ontnemen. Zodoende wordt de schuldeiser beboet omdat hij gepoogd heeft voordeel te halen uit een pseudo-afschrikking.

Ofschoon het inroepen van de beginselen afgeleid van de artikelen 1134 en 1135 van het Burgerlijk Wetboek deze bepaling weliswaar nutteloos kan maken, moet toch worden geconstateerd dat de rechtspraak er in sommige gevallen naar verwijst en in andere gevallen weer niet; hoewel de rechter dank zij de artikelen 1134 en 1135 bepaalde bedingen nietig kan verklaren, beschikt hij niet over de bevoegdheid om ze aan te passen, terwijl het ontwerp dat juist tot doel heeft.

Derhalve is het verkieslijk de bepaling te behouden, ook al kan ze overbodig lijken.

Een spreker meent echter dat, wanneer de schuldeiser op de niet-nakoming van de verbintenis heeft gespeculeerd, het strafbeding als niet bestaande moet worden beschouwd.

Het lijkt gepast de gevolgen van het strafbeding gewoon ongedaan te maken wanneer de rechter vaststelt dat de schuldeiser werkelijk gespeculeerd heeft. Op die manier kunnen de schuldeisers die in de verleiding worden gebracht om te speculeren, beter afschrikt worden, want de enige straf waarin het onderhavige ontwerp voorziet, is dat de verschuldigde geldsom beperkt wordt tot de werkelijk geleden schade.

Die beperking kan overigens niet als een straf worden beschouwd aangezien ze neerkomt op een vergoeding van de schade die voortvloeit uit de niet-nakoming van de verbintenis, maar de speculatie van de schuldeiser buiten beschouwing laat.

Bijsgevolg dient de heer Collignon een amendement (Stuk n° 979/2) in ten einde het voorgestelde tweede lid van artikel 1231, § 1, door de volgende bepaling te vervangen: « Heeft de schuldeiser gespeculeerd op de niet-nakoming van de verbintenis, dan is geen enkele geldsom verschuldigd als strafbeding ».

4° Het voorwerp van de herziening

Opgemerkt wordt dat, ofschoon het nieuwe artikel 1226 niet alleen betrekking heeft op de verbintenis tot betaling van een geldsom, maar ook op de verbintenis om iets te doen of op een verbintenis die op wat anders slaat dan op (de betaling van) een geldsom, artikel 1231, zoals het is ontworpen, alleen geldt voor de herziening van de boete die bestaat in de betaling van een bepaalde som. Nu kan het buitensporige karakter van de boete ook betrekking hebben op een andere verbintenis dan die welke bestaat in de betaling van een geldsom.

De Vice-Eerste Minister verklaart dat, niettegenstaande de omvangrijke rechtspraak inzake het strafbeding, alleen omtrent de boetes die verband houden met de betaling van een bepaalde som betwisting is gerezen.

L'intervenant déclare rester convaincu du caractère superfétatoire de l'article 1231, alinéa 2.

Le Vice-Premier Ministre insiste sur la distinction entre les premier et deuxième alinéas du nouvel article 1231.

Le premier alinéa concerne le caractère manifestement excessif du montant de la clause par rapport au dommage réel et qui peut, par exemple, résulter d'une erreur d'appréciation. Dans ce cas le montant sera corrigé.

Le second alinéa implique au contraire un élément intentionnel dans le chef du créancier. Il s'agit en quelque sorte d'un dol spécial consistant à spéculer sur l'inexécution de l'obligation.

Dans ce cas le juge peut diminuer la somme lorsqu'elle est excessive par rapport au dommage et ôter à la clause tout caractère de pénalité. Le créancier est ainsi sanctionné pour avoir cherché à tirer avantage d'une pseudo-dissuasion.

En outre, s'il est vrai que le recours aux principes déduits des articles 1134 et 1135 du Code civil peut rendre cette disposition inutile, il y a lieu de constater que la jurisprudence s'y réfère dans certains cas et non dans d'autres; car si les articles 1134 et 1135 permettent au juge d'annuler des clauses, celui-ci n'y trouve pas pouvoir de les corriger, alors que le projet donne ce pouvoir.

Dès lors, même si la disposition peut paraître inutile, il est préférable de la maintenir.

Un intervenant estime cependant que si le créancier a spéculé sur l'inexécution, la clause pénale doit être jugée comme étant non avenue.

En effet, lorsqu'une véritable spéculation est constatée par le juge dans le chef du créancier, il paraît opportun de supprimer purement et simplement les effets de la clause pénale, afin de décourager le créancier tenté par une telle spéculation dont la seule sanction, selon le projet, est la réduction au dommage réel.

Cette réduction ne peut d'ailleurs être considérée comme une sanction étant donné qu'elle ne constitue que la réparation du dommage résultant de la non-exécution, mais n'a pas d'incidence sur la spéculation du créancier.

Dès lors, M. Collignon dépose un amendement (Doc. n° 979/2) tendant à remplacer l'alinéa 2 de l'article 1231 § 1er proposé, par la disposition suivante: « Toutefois, lorsque le créancier a spéculé sur l'inexécution de l'obligation, aucune somme ne sera due à titre de clause pénale ».

4° L'objet de la révision

La remarque est faite que si le nouvel article 1226 concerne non seulement l'obligation de somme mais également l'obligation de faire ou une obligation portant sur autre chose qu'une somme d'argent, l'article 1231 tel qu'il est proposé ne concerne que la révision de la peine qui consiste dans le paiement d'une certaine somme. Or, le caractère excessif de la peine peut également porter sur une autre obligation que celle consistant à s'acquitter d'une somme d'argent.

Le Vice-Premier Ministre déclare que nonobstant l'importante jurisprudence relative à la clause pénale, il y a lieu de constater que seules les peines concernant le paiement d'une certaine somme ont suscité des contestations.

Het is derhalve niet nuttig gebleken voor de boetes in verband met andere verbintenissen een mogelijkheid tot herziening in te voeren.

Er zij evenwel aan herinnerd dat die bedingen moeten stroken met de van de artikelen 1134 en 1135 van het Burgerlijk Wetboek afgeleide beginselen.

Men kan dus niet stellen dat er geen verweer bestaat wanneer de schuldeiser gespeculeerd heeft op de niet-nakoming van de verbintenis.

5° De afschrikkingsfunctie van het strafbeding

Het merendeel van de leden van de Commissie maakt voorbehoud voor wat de afschrikkingsfunctie van het boetededing betreft.

Er wordt aan herinnerd dat bij het aangaan van een overeenkomst, de partijen niet elkaars gelijke zijn. De overeenkomst, die voor beide partijen bindend is, wordt vaak ten voordele van een van hen aangegaan. Vaak zelfs wordt de schuldenaar niet gewezen op het bestaan van een strafbeding in de overeenkomst.

Soms ligt het bij het beding vastgestelde bedrag 33 % hoger dan de werkelijk geleden schade.

Men kan zich dus afvragen in hoever de interpretatie van de rechtspraak, die het van de artikelen 1152 en 1229 afgeleide beginsel hanteert, een reëel gevaar vormt.

Dienaangaande stipt een lid aan dat er tussen het nieuwe artikel 1231 en het bestaande artikel 1229 een verschil blijft bestaan. Het eerste bepaalt immers dat de rechter de straf kan verminderen wanneer die som klaarblijkelijk het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen niet alleen om de schade wegens niet-nakoming van de verbintenis te vergoeden, maar ook om de schuldenaar tot nakoming van zijn verbintenis te nopen, terwijl het tweede het strafbeding omschrijft als een vergoeding voor de schade die de schuldeiser lijdt ten gevolge van het niet-nakomen van de hoofdverbintenis.

De Vice-Eerste Minister verklaart dat artikel 1229 geen omschrijving van het strafbeding geeft en niet los van artikel 1226 mag worden gezien.

Het eerste artikel biedt de mogelijkheid de rechtsvordering in geval van niet-naleving van de overeenkomst te verlichten door de schade te ramen en een vast bedrag voor de vergoeding van de schuldeiser vast te stellen. Bij ontstentenis van een strafbeding is het gemeen recht van toepassing, zal een rechtsvordering worden ingesteld en zal de schade door de rechtbank worden geraamd. Het tweede artikel biedt niet alleen de mogelijkheid zich gemakkelijk van een zelfs onnauwkeurig geraamd vergoeding te verzekeren, maar tevens in een straf te voorzien, d.i. een drukingsmiddel dat de schuldenaar ertoe aanzet zijn verbintenis na te komen. Beide bepalingen vullen elkaar bijgevolg aan.

Artikel 1226 geeft een algemene omschrijving, terwijl artikel 1229 hoofdzakelijk om didactische redenen valt te verklaren. Het door het ontwerp voorgestelde artikel 1226 geeft een vollediger omschrijving en verwijst daarbij uitdrukkelijk naar beide functies van het strafbeding. Voortaan slaat dit op de hoofdzaak, m.a.w. de schadevergoedingsfunctie, en op de straf.

Artikel 1231 zoals dat hier wordt voorgesteld, bepaalt, naast de inhoud van het bestaande artikel 1231, dat de rechter het in het beding bepaalde bedrag kan verminderen indien het buiten verhouding staat tot de schade en tot het beoogde drukingsmiddel.

Artikel 1231 behandelt bijgevolg de twee functies van het strafbeding zoals die in het nieuwe artikel 1226 zijn bepaald. Derhalve is er geen tegenspraak tussen beide teksten.

* * *

Dès lors, il n'a pas paru utile de prévoir une révision des peines concernant d'autres obligations.

Cependant, il faut rappeler que ces clauses doivent être conformes aux principes déduits des articles 1134 et 1135 du Code civil.

Il ne peut donc être affirmé qu'aucun recours n'existe si le créancier a spéculé sur l'inexécution de l'obligation.

5° La fonction dissuasive de la clause pénale

Une majorité des membres de la Commission émettent des réserves en ce qui concerne la fonction dissuasive de la clause pénale.

Il est rappelé que lors de la conclusion d'une convention, les parties en présence ne sont pas de force égale. La convention, loi des parties, est souvent faite à l'avantage d'une d'entre elles. Souvent même, le débiteur n'est pas rendu attentif à la présence de clauses pénales dans le contrat.

Parfois, le montant prévu par la clause est supérieur de 33 % par rapport au dommage réel.

La question se pose donc de savoir dans quelle mesure l'interprétation de la jurisprudence qui retient le principe déduit des articles 1152 et 1229 présente un danger réel.

A cet égard, un membre souligne qu'une discordance subsiste entre le nouvel article 1231 et l'article 1229 existant. Le premier dispose en effet que le juge peut réduire la peine lorsque la somme prévue excède manifestement le montant que les parties pouvaient fixer non seulement pour réparer le dommage résultant de l'inexécution mais aussi pour inciter le débiteur à exécuter ses obligations, tandis que le second définit la clause pénale comme la compensation des dommages et intérêts que le créancier souffre de l'inexécution de l'obligation principale.

Le Vice-Premier Ministre déclare que l'article 1229 ne constitue pas une définition de la clause pénale et ne peut être lu d'une manière dissociée de l'article 1226.

Le premier article permet d'alléger l'action en justice en cas d'inexécution de la convention en évaluant le dommage et en fixant un montant forfaitaire pour indemniser le créancier. En cas d'absence de clause, le droit commun s'appliquera, une procédure sera introduite et le dommage sera évalué par le tribunal. Le second article permet non seulement de s'assurer aisément d'une indemnisation même mal évaluée, mais de prévoir une peine, c.à.d. un moyen de pression incitant le débiteur à exécuter son obligation. Chacune des dispositions est donc le corollaire de l'autre.

L'article 1226 donne une définition de caractère général, tandis que la présence de l'article 1229 s'explique essentiellement par des raisons didactiques. L'article 1226 proposé par le projet donne une définition plus complète en se référant explicitement aux deux fonctions de la clause pénale. Désormais, elle concerne le principal, c.à.d. le caractère indemnitaire, et la peine.

L'article 1231 tel qu'il est proposé prévoit, outre la teneur de l'article 1231 existant, que le juge peut réduire le montant prévu par la clause s'il est excessif à la fois par rapport au dommage et par rapport au moyen de pression envisagé.

L'article 1231 envisage donc les deux fonctions de la clause pénale telles qu'elles sont prévues à l'article 1226 nouveau. Il n'y a donc pas de contradiction entre les textes.

* * *

Tegen het afschrikkingseffect van het strafbeding worden echter andere bezwaren naar voren gebracht :

1) De Vice-Eerste Minister heeft verklaard dat aan de contractvrijheid afbreuk wordt gedaan indien het toepassingsgebied van het strafbeding wordt beperkt.

Er wordt evenwel opgemerkt dat in geval van niet-uitvoering van de overeenkomst het geschil hoe dan ook voor de rechter zal worden gebracht, die de omvang van de schade moet ramen. Indien in geen strafbeding is voorzien, zal de rechter het bedrag van de schadevergoeding bepalen. Is er toch een strafbeding, dan zal hij onderzoeken of het wel degelijk de vergoeding van de schade beoogt. Indien het ontwerp wordt aangenomen, zal de schuldenaar in de eerste plaats pleiten dat de straf klaarblijkelijk het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen om de schade wegens niet-nakoming van de verbintenis te vergoeden en om de schuldenaar tot nakoming van zijn verbintenis te nopen. In de tweede plaats zal hij trachten te bewijzen dat de schuldeiser op de niet-nakoming van de verbintenis heeft gespeculeerd.

De rechter zal derhalve twee dingen moeten beoordelen : de omvang van de schade en de speculatie op de niet-uitvoering.

Of men de wet nu verandert of niet, de omvang van de schade zal hoe dan ook worden onderzocht.

De Vice-Eerste Minister merkt op dat de schuldenaar pas een geding zal aanspannen wanneer hij het strafbeding aanvecht. Het proces zal niet handelen over de niet-uitvoering van de overeenkomst, maar uitsluitend over dat punt.

Indien de bevoegdheid tot herziening van de rechter zonder enige beperking wordt uitgeoefend, m.a.w. indien hij tot een kleinere som kan veroordelen dan die welke bij ontstentenis van strafbeding zou verschuldigd zijn, of indien hij de verbintenis kan vernietigen overeenkomstig de huidige rechtspraak, wordt de toepassing van het strafbeding een overbodige omweg. Bijgevolg zou men beter het strafbeding verbieden en het gemeen recht toepassen voor de beoordeling van de schade als gevolg van de niet-uitvoering van de overeenkomst.

2) De rechtspraak heeft terecht gepreciseerd dat het bedrag niet meer kan zijn dan een vaste vergoeding voor de schade als gevolg van de niet-uitvoering van de overeenkomst. In overweging mag immers alleen worden genomen de schadevergoeding die de schuldeiser in geval van niet-nakoming kan eisen. De overweging dat het strafbeding bovendien als afschrikking dient, snijdt hier geen hout omdat het drukingsmiddel ondoeltreffend blijkt gelet op de niet-uitvoering van de overeenkomst.

De Vice-Eerste Minister verklaart dat de mislukking van het strafbeding als drukingsmiddel geen argument is aangezien een dergelijke redenering de verwerping van elke sanctie, ook van strafrechtelijke aard, impliceert.

3) Dat afschrikkingseffect, dat preventief moet zijn, impliceert dat de betrokkene kennis heeft gehad van het strafbeding, wat lang niet altijd het geval is wanneer een overeenkomst wordt gesloten.

Vele strafbedingen vormen in feite geen onderdeel van de overeenkomst. De contractvrijheid kan immers niet worden ingeroepen wanneer er b.v. een strafbeding op een rekening voorkomt. In dat geval neemt de schuldenaar immers pas kennis van het beding wanneer hem het te betalen bedrag wordt meegedeeld en men kan niet beweren dat hij door dat beding is gebonden.

Hetzelfde geldt voor de algemene verkoopvoorwaarden die op de achterzijde van een bestelbon zijn afgedrukt, en voor de toetredingscontracten, die hoe langer hoe meer voorkomen.

D'autres objections sont toutefois avancées à l'égard de cette fonction dissuasive de la clause pénale :

1) Le Vice-Premier Ministre a déclaré qu'en limitant le champ d'application de la clause pénale, il est porté atteinte à la liberté contractuelle.

Il est observé qu'en cas d'inexécution du contrat, le litige sera de toute façon porté devant le juge qui évaluera l'ampleur du dommage. Si une clause pénale n'est pas prévue, le juge fixera le montant des dommages et intérêts; si une clause pénale est stipulée, il examinera si elle vise bien à réparer le dommage. Si le projet est adopté, le débiteur plaidera à titre principal que la peine excède manifestement le montant que les parties pouvaient fixer pour réparer le dommage résultant de l'inexécution et pour inciter le débiteur à exécuter son obligation. A titre subsidiaire, il plaidera la spéculation sur l'inexécution de l'obligation.

Le juge appréciera donc à deux niveaux : l'ampleur du dommage et la spéculation sur l'inexécution.

Dès lors, que l'on légifère ou non, en toute hypothèse, l'ampleur du dommage sera examinée.

Le Vice-Premier Ministre observe que le débiteur n'agira en justice qu'en cas de contestation de la clause pénale. Le procès ne portera pas sur l'inexécution du contrat mais uniquement sur ce point.

Si le pouvoir de révision du juge s'exerce sans limites, c'est-à-dire s'il peut condamner à une somme inférieure à celle qui serait due en l'absence de clause pénale, ou s'il peut invalider l'obligation conformément à la jurisprudence actuelle, le recours à la clause pénale devient cependant un détour inutile. Dès lors, il faudrait mieux interdire les clauses pénales et s'en remettre au droit commun pour évaluer le dommage résultant de l'inexécution de la convention.

2) La jurisprudence a, à bon escient, précisé que la somme stipulée ne peut être qu'une indemnisation forfaitaire du dommage pouvant résulter de l'inexécution de la convention. Seuls, en effet, doivent être pris en considération les dommages et intérêts que le créancier peut exiger en cas d'inexécution. Considérer que la clause pénale a de surcroît un rôle dissuasif ne peut être retenu dans la mesure où ce moyen de pression s'avère inefficace étant donné l'inexécution de la convention.

Le Vice-Premier Ministre répond que l'échec de la clause pénale en tant que moyen de pression ne peut être invoqué dans la mesure où ce raisonnement implique le rejet de toute sanction, même pénale.

3) Ce caractère dissuasif, qui doit avoir un caractère préventif, implique que l'intéressé ait eu connaissance de la clause pénale, ce qui n'est pas toujours le cas lors de la conclusion d'un contrat.

Beaucoup de clauses pénales ne constituent en fait pas une modalité du contrat. La liberté contractuelle ne peut en effet être invoquée lorsque par exemple des clauses pénales figurent sur les factures. En effet, dans ce cas le débiteur ne prend connaissance de la clause que lorsque le montant à payer lui est communiqué et on ne peut prétendre qu'il soit lié par cette clause.

Le même problème se pose pour les conditions générales de vente inscrites au verso d'un bon de commande et pour les contrats d'adhésion qui se multiplient.

Hoewel de rechtspraak steeds meer van oordeel is dat de schuldenaar door dergelijke bedingen niet is gebonden, zij toch aangestipt dat de rechtbanken er op dat punt uiteenlopende opvattingen op nahouden en dat het vraagstuk blijft bestaan voor de verbintenissen tussen handelaars onderling.

Bovendien nemen sommige schuldeisers een bepaling op waarbij bevoegdheid wordt verleend aan een welbepaalde rechtbank, waarvan zij weten dat die het strafbeding aanvaardt.

Bijgevolg is de afschrikkingsfunctie van het strafbeding in dat geval nog minder verantwoord.

De Vice-Eerste Minister meent dat er inderdaad problemen kunnen rijzen voor strafbedingen die onder de algemene verkoopsvoorwaarden zijn opgenomen of die pas aan het licht komen wanneer de rekening wordt aangeboden. Dat zou kunnen worden verholpen door te bepalen dat het strafbeding, om geldig te zijn, aan bepaalde vormvoorwaarden moet voldoen, zodat de schuldenaar dat beding wel degelijk met de schuldeiser heeft overeengekomen. Er zou kunnen worden bepaald dat het beding voor niet geschreven wordt gehouden als die voorwaarden niet zijn vervuld.

Die gedeeltelijke hervorming zou aan bepaalde punten van zorg van de sprekers tegemoetkomen.

De Vice-Eerste Minister stelt derhalve een amendement voor (Stuk n° 979/4) dat ertoe strekt de m.b.t. artikel 1226 van het Burgerlijk Wetboek voorgestelde tekst aan te vullen met een tweede lid, luidend als volgt :

« Om geldig te zijn moet het strafbeding onderworpen worden aan een bijzondere toestemming, bewezen door een afzonderlijke handtekening. »

Op die manier wil hij de meeste kritiek opvangen die tegen het strafbeding geformuleerd wordt. Dit belang is immers voor betwisting vatbaar wanneer het voorkomt op een rekening, in de algemene verkoopsvoorwaarden enz. en de schuldenaar niet uitdrukkelijk met de invoeging van beding heeft ingestemd.

Diverse leden merken op dat dit amendement een verbetering is tegenover het wetsontwerp, maar dat zulks nog niet betekent dat zij het ontwerp kunnen goedkeuren. Het amendement is echter aanvaardbaar aangezien het in het raam van het bestaande systeem aan de schuldenaar meer waarborgen biedt.

4) De tendens om schadevergoeding, verwijlinteressen enz. in de toetredingscontracten, verkoopovereenkomsten of rekeningen op te nemen, is in feite een speculatie om de schuldenaar ervan te weerhouden een rechtsvordering in te stellen.

De bevestiging van de dubbele functie van het strafbeding mag in die context niet als een aanmoediging voor de schuldeisers dienen om dergelijke praktijken toe te passen. Wanneer het afschrikkings-effect van het beding in de verf wordt gezet, loopt men het gevaar dat het aantal leonische contracten toeneemt.

Enerzijds zullen bepaalde schuldeisers zich immers gestrekt voelen in hun neiging om in een strafbeding een bedrag vast te leggen dat niet alleen aan de vergoeding van de mogelijke schade beantwoordt, maar dat tevens de schuldenaar ertoe moet aanzetten de verbintenis uit te voeren, en anderzijds zullen de schuldenaars meer en meer te maken krijgen met verplichtingen die zij niet met kennis van zaken hebben aangegaan en waarvan zij de uitvoering aanvaarden uit vrees een kostbare procedure te moeten instellen of een zwaar strafbeding te zien toepassen.

Bijgevolg rijst de vraag of de voorgestelde hervorming de toestand van de schuldenaar niet nog moeilijker zal maken.

Si la jurisprudence estime de plus en plus que le débiteur n'est pas lié par de telles clauses, il faut noter que des divergences existent entre les tribunaux et que le problème reste posé pour les obligations contractées entre commerçants.

En outre, certains créanciers prévoient une clause d'attribution de compétence à un tribunal déterminé qu'ils savent admettre ces clauses pénales.

Par conséquent, la fonction dissuasive de la clause pénale se justifie encore moins dans ce cadre.

Le Vice-Premier Ministre estime que le problème de clauses pénales inscrites parmi les conditions générales de vente ou n'apparaissant que lors de la remise de la facture peut en effet se poser. Il pourrait y être remédié en prévoyant que la clause pénale doive, pour être valable, répondre à des conditions de forme afin de s'assurer que le débiteur a convenu de cette clause avec le créancier. Il pourrait être disposé qu'elle est réputée non écrite si ces conditions n'ont pas été respectées.

Cette réforme partielle répondrait à certaines des préoccupations des intervenants.

Le Vice-Premier Ministre dépose par conséquent un amendement (Doc. n° 979/4) tendant à compléter le texte proposé par l'article 1226 du Code civil, par un second alinéa, rédigé comme suit :

« Pour être valable, la clause pénale doit faire l'objet d'un accord spécial, prouvé par une signature distincte. »

Il estime rencontrer ainsi la majorité des critiques à l'égard de la clause pénale. Celle-ci est en effet contestable lorsqu'elle est mentionnée sur une facture, dans des conditions générales de vente... et que le débiteur n'a pas consenti expressément à l'insertion de cette clause.

Plusieurs membres observent que cet amendement constitue une amélioration du projet de loi mais n'entraîne pas leur adhésion à ce projet. L'amendement peut cependant être adopté dans la mesure où il offre plus de garanties au débiteur dans le cadre du système existant.

4) La tendance à prévoir des indemnités, des intérêts de retard ... dans des contrats d'adhésion, des conditions de vente ou des factures, procède d'une spéculation consistant à décourager le débiteur d'intenter une action en justice.

Il ne faudrait pas que dans ce contexte l'affirmation de la double fonction de la clause pénale n'apparaisse comme un encouragement pour les créanciers à recourir à ces procédés. Le danger existe qu'en soulignant l'aspect dissuasif de la clause, le nombre de contrats léonins n'augmente.

En effet, d'une part, certains créanciers se trouveront confortés pour stipuler dans une clause pénale un montant répondant non seulement à la réparation du dommage possible mais également au souci d'inciter le débiteur à s'exécuter, et, d'autre part, les débiteurs seront de plus en plus confrontés à des obligations qu'ils n'ont pas contractées en connaissance de cause et qu'ils acceptent d'exécuter de crainte de devoir entamer une procédure impliquant des frais ou de se voir appliquer une clause pénale importante.

Dès lors, la question se pose de savoir si la réforme proposée ne rendra pas la situation du débiteur encore plus difficile.

5) Luidens artikel 1152, eerste lid, van de Franse « Code civil » mag, wanneer een overeenkomst bepaalt dat degene die ze niet uitvoert, een bepaald bedrag als schadevergoeding moet betalen, geen lager of hoger bedrag aan de andere partij worden toegekend. Afschrikking bestaat dus niet in het strafbeding zoals dat thans in het Franse recht voorkomt.

De Vice-Eerste Minister verklaart dienaangaande dat artikel 1152 van de Franse « Code civil » enige verwarring heeft doen ontstaan in de rechtsleer en de rechtspraak omdat niet naar de afschrikkingfunctie van het strafbeding wordt verwezen.

Hoewel die in de wet niet staat vermeld, is ze echter niet uitgesloten.

Indien de Commissie bijgevolg meent de afschrikkingfunctie niet te moeten handhaven, moet de wetgever zulks in alle geval duidelijk vermelden en mag hij dat niet aan de rechter overlaten.

6) Bij het vraagstuk van de dubbele functie van het strafbeding komt nog dat van de summierere rechtspleging om betaling te bevelen, die de Regering wil wijzigen om het gebruik ervan te versoepelen. Het gevaar bestaat immers dat die procedure de toepassing van het strafbeding aanmoedigt omdat de schuldeiser het als straf bedongen bedrag gemakkelijker en geheel zal kunnen vorderen.

De Vice-Eerste Minister herinnert eraan dat een amendement (Stuk n° 598/2) op het wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 1338, 1340, 1341 en 1342 van het Gerechtelijk Wetboek werd ingediend om dat vraagstuk op te lossen.

7) Voor een rechter die uitspraak moet doen op grond van artikel 1231 zal het moeilijk zijn om uit te maken of het vastgestelde bedrag klaarblijkelijk het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen niet alleen om de schade wegens niet-nakoming van de verbintenis te vergoeden maar ook om de schuldenaar tot nakoming van zijn verbintenis te nopen. De overeenkomst betreffende de omvang van de schadevergoeding in geval van niet-nakoming van de verbintenis is de enige die niet kan worden aangevochten.

Een beding kan overigens alleen een afschrikkingarakter hebben indien het erin bepaalde bedrag hoger ligt dan wat aan de eventuele schade beantwoordt. Zulks impliceert dat het bedrag overdreven kan zijn. De vraag is waar de grens hier juist ligt. Het zal immers moeilijk zijn het gedeelte van het bedrag te ramen dat als drukkingsmiddel wordt beschouwd en dan te oordelen of dat gedeelte al dan niet overdreven is. Thans doen de rechtbanken, en vooral de rechtbanken van koophandel, uitspraak volgens vaste basisbedragen.

Indien rekening wordt gehouden met het afschrikkingaspect, zal de rechter moeilijk kunnen bepalen waar de eventuele speculatie van de schuldeiser op de niet-nakoming van de overeenkomst begint. Bijgevolg zijn misbruiken niet uitgesloten.

Een nieuwe rechtspraak zal op dit punt tot stand moeten komen. Verscheidene leden vinden het, om alle verwarring te vermijden en de billijkheid te waarborgen, dan ook verkieslijk de rol van het strafbeding overeenkomstig de huidige rechtspraak tot de schadevergoedingsfunctie te beperken.

Aangezien er gevaar voor misbruiken bestaat, mag het strafbeding immers niet een zo ruim toepassingsgebied hebben als dat waarin het ontwerp voorziet. Het strafbeding dient bijgevolg tot die enige functie te worden beperkt. De partijen zouden aldus een overeenkomst sluiten over een vast bedrag dat overeenstemt met de schadevergoeding die bij niet-uitvoering gevorderd kan worden. De rechter zou dat bedrag slechts mogen beperken indien het klaarblijkelijk niet met de werkelijkheid strookt.

5) Le texte de l'article 1152 al. 1 du Code civil français dispose que lorsque la convention porte que celui qui manquera de l'exécuter paiera une certaine somme à titre de dommages-intérêts, il ne peut être alloué à l'autre partie une somme plus forte, ni moindre. L'aspect dissuasif n'existe donc pas dans la clause pénale telle qu'elle est prévue dans la loi française.

Le Vice-Premier Ministre déclare à cet égard que l'article 1152 du Code civil français en ne se référant pas à la fonction dissuasive de la clause pénale, provoque une certaine confusion dans la doctrine et la jurisprudence.

En effet, si elle n'est pas mentionnée dans la loi, elle n'en est cependant pas exclue.

Dès lors, si la Commission estime ne pas devoir retenir la fonction dissuasive, il faut insister pour que le législateur l'exclue clairement et ne s'en remette pas au juge.

6) Au problème de la double fonction de la clause pénale s'ajoute celui de la procédure sommaire d'injonction de payer que le Gouvernement se propose de modifier pour en favoriser l'utilisation. Le danger existe en effet que cette procédure encourage le recours à la clause pénale dans la mesure où le créancier pourrait récupérer la peine plus facilement et entièrement.

Le Vice-Premier Ministre rappelle qu'un amendement (Doc. n° 598/2) au projet de loi modifiant les articles 1338, 1340, 1341 et 1342 du Code judiciaire, a été déposé afin de rencontrer ce problème.

7) Il sera difficile au juge appelé à se prononcer en vertu de l'article 1231, d'apprécier si la somme stipulée excède manifestement le montant que les parties pouvaient fixer non seulement pour réparer le dommage qui résulterait de l'inexécution mais pour inciter le débiteur à exécuter son obligation. L'accord concernant l'importance du dédommagement en cas de non-exécution du contrat est le seul qui puisse être incontestable.

Le caractère dissuasif d'une clause ne peut d'ailleurs s'expliquer que si le montant stipulé est supérieur au montant correspondant à l'éventuel dommage. Ce qui implique que le montant puisse devenir excessif. La question se pose de savoir quelle est la limite à prendre en considération. Il sera en effet difficile d'évaluer la partie du montant considéré comme moyen de pression et d'apprécier si cette partie du montant est ou non excessive. Actuellement, les tribunaux, surtout les tribunaux de commerce, tranchent selon des montants de base forfaitaires.

De plus, si l'aspect dissuasif est envisagé, il sera difficile au juge d'établir où commence l'éventuelle spéculation du créancier sur l'inexécution de la convention. Dès lors, des abus ne sont pas exclus.

Une nouvelle jurisprudence devra être formulée à cet égard. Plusieurs membres estiment donc qu'il est préférable, afin d'éviter toute confusion et d'assurer l'équité, que le rôle de la clause pénale se réduise, conformément à la jurisprudence actuelle, à une fonction indemnitaire.

Le danger d'abus existant, le champ d'application de la clause pénale ne peut en effet être aussi important que celui prévu par le projet, et il est, par conséquent, nécessaire de limiter la clause pénale à cette seule fonction. Les parties conviendraient ainsi d'un montant forfaitaire correspondant aux dommages et intérêts pouvant être demandés en cas d'inexécution. Le juge serait seulement appelé à réduire ce montant s'il ne correspond manifestement pas à la réalité.

De vaststelling, op het ogenblik dat de overeenkomst gesloten wordt, van de schadevergoeding die bij niet-naleving van de verbintenis geëist zal worden, werkt trouwens reeds ontmoedigend.

In geval van niet uitvoering van de overeenkomst kunnen er zich dus twee alternatieven voordoen: ofwel is er in geen strafbeding voorzien en dan komt de zaak voor de rechtbank, die het bedrag vaststelt van de schadevergoeding verschuldigd aan de schuldeiser die wegens de niet-uitvoering van de overeenkomst schade geleden heeft, ofwel bestaat een strafbeding en in dat geval voorziet het in een forfaitair bedrag van diezelfde schadevergoeding. Dat is het doel van het eerste amendement van de heer Van den Bossche op artikel 1. Dit amendement (Stuk n° 979/3) bepaalt immers het volgende:

« Een strafbeding is een beding waarbij een persoon zich voor het geval van niet-uitvoering van de overeenkomst tot iets bepaalds verbindt, ter voorkoming van enige betwisting omtrent het bestaan en de omvang van de schade. Het strafbeding kan niet aangewend worden tot verzekering van de nakoming van een verbintenis ».

De voorgestelde bepaling sluit dus elk gevaar voor betwisting en verwarring in verband met de draagwijdte van het strafbeding uit en bijgevolg worden ook de mogelijkheden tot misbruik beperkt.

Wordt dat beding echter betwist omdat de gevorderde geldsom het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen om de uit de niet-nakoming van de verbintenis voortvloeiende schade te vergoeden, dan kan de rechter dat bedrag op verzoek van de schuldenaar verminderen.

Dat is het doel van het amendement van de heer Van den Bossche op artikel 2 (Stuk n° 979/3).

Het gewijzigde artikel 2, § 1, zou dan luiden als volgt: « Op verzoek van de schuldenaar kan de rechter de straf die bestaat in het betalen van een bepaalde geldsom verminderen wanneer die som klaarblijkelijk het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen om de schade wegens niet-nakoming van de verbintenis te vergoeden.

In geval van herziening kan de rechter de schuldenaar niet veroordelen tot een kleinere geldsom dan verschuldigd zou zijn als er geen strafbeding was.

Ieder beding dat strijdig is met het eerste lid wordt voor niet geschreven gehouden. »

De Vice-Eerste Minister is de mening toegedaan dat het afschrikkingseffect van het strafbeding nog altijd actueel is. De contractuele vrijheid houdt in zich dat de partijen de voorwaarden van een overeenkomst gepaard kunnen laten gaan met een drukkingsmiddel als stok achter de deur voor de naleving van de verbintenis.

Toen de wetgever onlangs bij de wet van 31 januari 1980 de dwangsom in het Belgisch recht invoerde, zat bij hem trouwens dezelfde bedoeling voor als thans met het strafbeding het geval is.

Ten slotte is er ook het feit dat de overheid aan aannemers van openbare werken die niet tijdig klaar zijn met de hun gegunde opdracht geldboeten kan opleggen die zwaarder zijn dan de door de vertraging werkelijk geleden schade. Dergelijke overeenkomsten bevatten af en toe zelfs leonische bedingen.

Het gaat niet op dat dergelijke praktijken geduld worden wanneer het om overheidsopdrachten gaat maar dat de schuldeisers over geen verweermiddel zouden kunnen beschikken om de uitvoering van een overeenkomst te garanderen.

Bovendien zijn er schuldeisers die failliet gaan omdat hun schuldenaar in gebreke blijft.

La fixation, au moment de la conclusion du contrat, de l'indemnité qui sera demandée en cas d'inexécution de l'obligation présente d'ailleurs déjà un caractère dissuasif.

Deux alternatives pourraient donc se présenter en cas d'inexécution du contrat. Soit il n'y a pas de clause pénale prévue et le problème est porté devant le tribunal qui fixe le montant des dommages et intérêts permettant d'indemniser le créancier du dommage causé par l'inexécution de la convention. Soit une clause pénale a été convenue et, dans ce cas, elle prévoit le montant forfaitaire de ces mêmes dommages et intérêts. Tel est l'objet du premier amendement de M. Van den Bossche à l'article 1er. Cet amendement (Doc. n° 979/3) dispose en effet que :

« La clause pénale est celle par laquelle une personne s'engage à quelque chose en cas d'inexécution de la convention pour prévenir toute contestation sur l'existence et l'ampleur du dommage. La clause pénale ne peut être invoquée pour assurer l'exécution d'une obligation. »

La disposition proposée exclut ainsi tout risque de contestation et de confusion quant à la portée de la clause pénale. Par conséquent, les possibilités d'abus se trouvent également réduites.

Cependant, si cette clause est contestée du fait que le montant excède celui que les parties pouvaient fixer au moment de la conclusion du contrat pour réparer le dommage qui résulte de l'inexécution de l'obligation, le juge pourra le réduire à la demande du débiteur.

Tel est l'objet de l'amendement (Doc. n° 979/3) de M. Van den Bossche à l'article 2.

L'article 2, § 1er, amendé disposerait ainsi qu'« à la demande du débiteur, le juge peut réduire la peine qui consiste dans le paiement d'une certaine somme lorsque celle-ci excède manifestement le montant que les parties pouvaient fixer pour réparer le dommage qui résulterait de l'inexécution de l'obligation.

En cas de révision, le juge ne peut condamner le débiteur à une somme inférieure à celle qui serait due en l'absence de clause pénale.

Toute stipulation contraire à l'alinéa 1er est réputée non écrite. »

Le Vice-Premier Ministre estime que la fonction dissuasive de la clause pénale n'est pas désuète. La liberté contractuelle implique que les parties aient la possibilité d'assortir les conditions du contrat d'un moyen de pression afin de favoriser l'exécution des obligations.

La législation belge a d'ailleurs par la loi du 31 janvier 1980, introduit récemment, dans l'ordre juridique belge, l'astreinte qui procède du même objectif que la clause pénale.

Enfin, il ne peut être oublié que des pénalités sont imposées par les pouvoirs publics aux entrepreneurs de travaux publics lorsqu'ils ont des retards dans l'exécution de ces travaux et que ces pénalités sont supérieures aux dommages réels causés par le retard. Parfois ces contrats contiennent même des clauses léonines.

Il serait incohérent d'admettre de telles pratiques dans le cadre de marchés publics alors qu'il serait refusé aux créanciers d'utiliser un moyen préventif pour s'assurer de l'exécution d'un contrat.

Il y a lieu, en outre, d'insister sur le fait que la non-exécution des obligations du débiteur peut acculer les créanciers à la faillite.

Een lid meent dat de contractuele vrijheid niet kan worden ingeroepen wanneer het om misbruiken gaat. Volgens hem is het soms verantwoord dat de wetgever optreedt om die vrijheid te beperken als de belangen van de rechtzoekenden op het spel staan. Hij verwijst in dat verband naar de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

Er wordt opgemerkt dat de vergelijking met de dwangsom niet opgaat aangezien die door de rechter vastgesteld wordt.

Ook in verband met het probleem van de door de overheid opgelegde boeten is het logisch dat alleen de werkelijk geleden schade in aanmerking wordt genomen.

De naar aanleiding van overheidsopdrachten gepleegde misbruiken zouden ook moeten worden weggewerkt. Eventuele voordelen voor de Staatskas kunnen des te minder als argument worden aangehaald tegen de afschaffing van misbruiken die bedrijven uit de privé-sector nadeel kunnen berokkenen daar die misbruiken ongunstige gevolgen kunnen hebben voor ons bedrijfsleven.

Het lid is bereid de Regering te steunen indien deze een tekst in die zin indient. De Vice-Eerste Minister oppert het bezwaar dat het initiatief daartoe bij de Commissie berust, aangezien de Regering voorstelt de rechtmatigheid van de strafbedingen met een dubbele functie te bevestigen. Spreker merkt op dat een dergelijke wijziging, die logischerwijze trouwens slechts achteraf en dus niet in het raam van dit ontwerp zou worden aangebracht, moet worden bestudeerd door de Regering, die daartoe het nodige moet doen.

* * *

De Vice-Eerste Minister verklaart voorts dat, zelfs als het strafbeding afgeschaft wordt, de contracterende partijen er nog altijd gebruik zullen van maken.

Een geschreven stuk heeft immers een groot gezag. Derhalve valt het te vrezen dat slecht geïnformeerde schuldenaars aan dat systeem zullen vasthouden. Het gebeurt nu reeds dat verwijlinteressen worden gevraagd zonder dat daartoe grond bestaat.

De praktijk verschilt immers sterk van de theorie.

De meeste mensen menen dat een van een schuldeiser uitgaande vordering gerechtvaardigd is en dat het normaal is daarop in te gaan. Er zijn maar weinig schuldenaars die een advocaat raadplegen of een rechtsvordering instellen.

Verscheidene leden merken op dat het weliswaar zo is dat er thans allerlei systemen worden uitgevonden om de schuldeisers in staat stellen druk uit te oefenen op de verbruikers ten einde dezen aan te sporen zich van ongegronde verplichtingen te kwijten, doch zulks kan niet als argument worden aangevoerd om het strafbeding te handhaven.

Bovendien kan voorlichting worden gegeven, b.v. door bepaalde verbruikersverenigingen. Voorts zullen sommige rechtzoekenden het bestaan van een strafbeding betwisten en de rechtsgedingen waartoe dit aanleiding zal geven, zullen het probleem de nodige ruchtbaarheid bezorgen.

Ten slotte mag men niet uit het oog verliezen dat er ondernemingen zijn die hun overeenkomsten geregeld laten herzien door advocaten, die ze dan ook aan eventuele wijzigingen zullen aanpassen.

III. — BESPREKING VAN EN STEMMING OVER DE ARTIKELEN

Artikel 1

Amendement van de heer Van den Bossche (Stuk n° 979/3)

Tijdens de algemene bespreking heeft de heer Van den Bossche een amendement voorgesteld (Stuk n° 979/3) om artikel 1226 van het Burgerlijk Wetboek te vervangen door de volgende bepaling: « Een strafbeding is een beding waar-

Un intervenant estime que la liberté contractuelle ne peut être invoquée lorsque des abus sont constatés. Il estime que parfois il est justifié de légiférer dans le sens d'une limitation de cette liberté afin de protéger les intérêts des justiciables. Il cite à cet égard l'exemple de la loi du 1er juillet 1956 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automoteurs.

La remarque est faite qu'en ce qui concerne les astreintes, l'analogie n'est pas concevable dans la mesure où elles sont fixées par le juge.

En ce qui concerne le problème des pénalités imposées dans le cas de pouvoirs publics, la cohérence implique également que seul le dommage soit pris en considération.

Les abus commis dans le cadre de marchés publics devraient également disparaître. Les éventuels bénéfices pour le trésor public ne peuvent constituer un argument à l'encontre de la suppression des abus pouvant préjudicier les entreprises privées et ceci d'autant plus que ces abus peuvent avoir des effets négatifs au niveau de l'économie.

L'intervenant déclare être disposé à appuyer le Gouvernement si celui-ci dépose un texte dans ce sens. Le Vice-Premier Ministre ayant objecté que cette initiative appartenait à la Commission puisque le Gouvernement préconise de confirmer la légitimité des clauses pénales à double fonction, l'orateur observe qu'une telle modification, qui n'interviendra d'ailleurs logiquement qu'ultérieurement et non dans le cadre du présent projet, doit être étudiée par le Gouvernement à qui il appartient de faire face à cette préoccupation.

* * *

Le Vice-Premier Ministre déclare en outre que même si la clause pénale est supprimée, les cocontractants y recourront encore.

Le prestige de l'écrit est, en effet, très important. Dès lors, il est à craindre que des débiteurs peu informés continuent à adhérer à ce système. Déjà actuellement des indemnités de retard sont parfois demandées sans fondement.

La pratique est, en effet, très différente de la théorie.

La plupart des gens croient qu'une demande émanant d'un créancier est justifiée et qu'il est normal d'y répondre. Peu de débiteurs consulteront un avocat ou intenteront une action en justice.

Plusieurs membres observent que s'il est vrai qu'il existe actuellement une invasion de systèmes permettant aux créanciers d'exercer une pression à l'égard des consommateurs pour les inciter à s'acquitter d'obligations non fondées, cette réalité ne peut servir d'argument au maintien de la clause pénale.

De plus, l'information peut se faire par exemple au niveau de certains groupements de consommateurs. Par ailleurs, certains justiciables contesteront l'existence des clauses pénales et les procès ainsi provoqués feront connaître le problème.

Enfin, il ne peut être oublié que les entreprises font régulièrement revoir leurs contrats par des avocats qui dès lors les adapteront à la modification intervenue.

III. — DISCUSSION ET VOTES DES ARTICLES

Article 1

Amendement de M. Van den Bossche (Doc. n° 973/3)

Au cours de la discussion générale, M. Van den Bossche a déposé un amendement (Doc. n° 979/3) tendant à remplacer l'article 1226 du Code civil par la disposition suivante: « La clause pénale est celle par laquelle une per-

bij een persoon zich voor het geval van niet-uitvoering van de overeenkomst tot iets bepaald verbindt, ter voorkoming van enige betwisting omtrent het bestaan en de omvang van de schade. Het strafbeding kan niet aangewend worden tot verzekering van de nakoming van een verbintenis ».

De Vice-Eerste Minister pleit voor het behoud van de tekst van het wetsontwerp die de dubbele functie van het strafbeding tot regel maakt. Te dien einde brengt hij de argumenten in herinnering die in het raam van de algemeen bespreking werden naarvoren gebracht :

- de afschrikkingsfunctie van het beding is niet verouderd. De contractvrijheid houdt in dat de partijen de mogelijkheid hebben aan de bedingen van het contract een dwangmiddel toe te voegen om tot nakoming van de verplichtingen aan te sporen;
- de Belgische wetgever heeft onlangs bij de wet van 31 januari 1980 de dwangsom in het Belgisch recht ingevoerd. Zij beoogt hetzelfde doel als het strafbeding;
- de overheid legt de aannemers van openbare werken een straf op wanneer er vertraging optreedt in de uitvoering van die werken. Die straffen liggen hoger dan de door de achterstand opgelopen reële schade. Het is onlogisch dergelijke praktijken toe te laten voor de openbare aanbestedingen, terwijl het schuldeisers wordt verboden een preventief middel te gebruiken om zich van de nakoming van een verbintenis te verzekeren;
- de niet nakoming van de verplichtingen door de schuldenaar kan het faillissement van de schuldeiser tot gevolg hebben.

Hij voegt eraan toe dat het amendement van de heer Van den Bossche onaanvaardbaar is omdat het enkel betrekking heeft op het schadevergoedingskarakter van het strafbeding waardoor dit beding nutteloos wordt. Naar zijn gevoelen volstaat het dan een beroep te doen op het gemeen recht om de in geval van niet nakoming opgelopen schade te vergoeden.

Dit amendement strekt tot bevestiging van de rechtspraak van het Hof van Cassatie, dat met name in het arrest van 17 april 1970 (R.C.J.B. 1972, blz. 454) het schadevergoedingskarakter bevestigt. Die rechtspraak wordt evenwel door de rechtsleer tegengesproken (onder meer door de heren Van Rijn en Van Ommeslaghe). De bevestiging van het loutere schadevergoedingskarakter heeft tot gevolg dat de bedingen waarin is voorzien, nietig kunnen worden verklaard zodra zij, in geval van niet-nakoming, de schuldeiser een schadevergoeding toekennen die hoger ligt dan de werkelijk geleden schade.

De Vice-Eerste Minister besluit dat het amendement niet kan worden aangenomen en dat tegelijk de dwangfunctie en de schadevergoedingsfunctie van het strafbeding moeten worden bevestigd en mogelijke misbruiken moeten worden beperkt.

Een lid begrijpt niet waarom men gekant is tegen de bevestiging van de tweeledige functie van het strafbeding. Het door de Regering voorgestelde amendement (Stuk n° 979/4) tot aanvulling van artikel 1 met de bepaling dat de schuldenaar werkelijk moet hebben toegestemd in de invoering van het strafbeding, komt immers tegemoet aan bepaalde bezwaren van de sprekers.

Bovendien heeft de wetgever in de Belgische rechtsorde de dwangsom ingevoerd die hetzelfde oogmerk heeft als het strafbeding. In verband met dit laatste merkt hij evenwel op dat de rechter de vordering tot vermindering van het beding al dan niet kan inwilligen.

Het merendeel van de leden van de commissie is van oordeel dat het wetsontwerp tot doel heeft louter theoretische discussies een concrete vorm te geven en geen rekening houdt met de realiteit van de voor de rechtbanken gebrachte geschillen.

sonne s'engage à quelque chose en cas d'inexécution de la convention pour prévenir toute contestation sur l'existence et l'ampleur du dommage. La clause pénale ne peut être invoquée pour assurer l'exécution d'une obligation ».

Le Vice-Premier Ministre plaide pour le maintien du texte du projet de loi qui consacre la double fonction de la clause pénale. Il rappelle pour ce faire les arguments développés dans le cadre de la discussion générale :

- la fonction dissuasive de la clause pénale n'est pas désuète. La liberté contractuelle implique que les parties aient la possibilité d'assortir les conditions du contrat d'un moyen de pression afin de favoriser l'exécution des obligations;
- la législation belge a, par la loi du 31 janvier 1980, introduit récemment dans l'ordre juridique belge, l'astreinte qui procède du même objectif que la clause pénale;
- des pénalités sont imposées par les pouvoirs publics aux entrepreneurs de travaux publics lorsqu'ils ont des retards dans l'exécution de ces travaux et ces pénalités sont supérieures au dommage réel causé par le retard. Il serait incohérent d'admettre de telles pratiques dans le cadre de marchés publics alors qu'il serait refusé aux créanciers d'utiliser un moyen préventif pour s'assurer de l'exécution d'un contrat;
- la non exécution des obligations du débiteur peut provoquer la faillite du créancier.

Il ajoute que l'amendement de M. Van den Bossche ne peut être retenu dans la mesure où visant le seul aspect indemnitaire, la clause pénale n'apparaît plus utile. Dans ce cas, selon lui, il suffit de revenir au droit commun pour réparer le dommage subi en cas d'inexécution.

Cet amendement tend en effet à confirmer la jurisprudence de la Cour de Cassation qui notamment dans l'arrêt du 17 avril 1970 (R. C. J. B. 1972, p. 454) affirme ce caractère indemnitaire. Cette jurisprudence a cependant été contestée par la doctrine (notamment par MM. Van Ryn et Van Ommeslaghe). L'affirmation de ce caractère exclusivément indemnitaire a pour conséquence que les clauses prévues sont exposées à l'annulation dès qu'elles peuvent avoir pour effet de donner au créancier, en cas d'inexécution, une indemnité supérieure au préjudice réel.

Le Vice-Premier Ministre conclut que l'on ne peut dès lors se rallier à l'amendement et qu'il faut confirmer à la fois la fonction coercitive et la fonction indemnitaire de la clause pénale, tout en limitant les abus possibles.

Un membre ne comprend pas l'hostilité manifestée à l'égard de la consécration de la double fonction de la clause pénale. Le dépôt de l'amendement du Gouvernement (Doc. n° 979/4) tendant à compléter l'article 1 par une disposition assurant que le débiteur a consenti réellement à l'insertion de la clause pénale, rencontre en effet certaines des objections des intervenants.

De plus, le législateur a introduit dans l'ordre juridique belge l'astreinte qui procède du même objectif que la clause pénale. Sur ce dernier point il observe cependant qu'il appartient au juge de faire droit à la demande de réduction de la clause.

La majorité des membres de la commission estiment que le projet de loi tend à concrétiser des discussions purement théoriques et ne tient pas compte de la réalité des litiges déferés aux tribunaux.

Aangezien tijdens de algemene bespreking reeds is ingegaan op de misbruiken waartoe het strafbeding aanleiding heeft gegeven, dient alleen het technische aspect van het wetsontwerp in overweging te worden genomen.

Het strafbeding heeft tot doel elke betwisting omtrent het bestaan en de omvang van de schade te voorkomen, door vooraf een forfaitaire schadevergoeding vast te stellen ingeval de overeenkomst niet wordt nagekomen. Voor de schuldeiser zal het gemakkelijker zijn die schadevergoeding te krijgen in plaats van in rechte te moeten optreden om schadeloosstelling te eisen. Derhalve wordt de procedure door het strafbeding vereenvoudigd.

Het amendement van de heer Van den Bossche ligt in die sfeer. Hoewel de auteur verwijst naar het schadevergoedingskarakter dat in het arrest van het Hof van beroep te Gent van 23 mei 1967 en in het arrest van het Hof van Cassatie van 17 april 1970 (R. C. J. B., blz. 454 e.v.) is bevestigd, merkt hij met verscheidene leden op dat het afschrikkingskarakter inherent is aan het strafbeding zoals het door het amendement en de rechtspraak wordt beschouwd. Wanneer alleen het schadevergoedend aspect van het strafbeding in aanmerking wordt genomen, wordt uitsluitend het controleerbare aspect bedoeld, aangezien de afschrikkingsfunctie niet controleerbaar is. Bovendien belet niets dat een bedrag wordt bepaald dat hoger ligt dan de schadevergoeding welke zou voortvloeien uit de toepassing van de artikelen 1146 en 1147 van het Burgerlijk Wetboek. In het geval van de betaling van een geldsom, bijvoorbeeld, kan het vastgestelde bedrag hoger liggen dan alleen maar de bij ontstentenis van een strafbeding verschuldigde verwijlinteressen en tevens de schade omvatten die voortvloeit uit de niet-nakoming van de overeenkomst.

Bovendien betreft het een raming van de mogelijke schade op het ogenblik dat de overeenkomst wordt gesloten en niet een raming van de werkelijke schade bij niet-nakoming.

Ten slotte vermindert de rechtspraak het bedrag van het strafbeding niet tot de schadevergoeding voor de werkelijk geleden schade maar vecht zij de aard van het strafbeding zelf aan wanneer het overeengekomen bedrag niet kan worden beschouwd als een vergoeding van de schade of wanneer de niet-nakoming van de verbintenis de schuldeiser een veel grotere winst oplevert dan de gewone uitvoering ervan. In dat geval schijnt alles erop te wijzen dat op de niet-nakoming van de verbintenis werd gespeculeerd.

De indiener van het amendement herinnert er in dat verband aan dat de heer Krings, advocaat-generaal, in zijn conclusies bij het arrest van 17 april 1970 heeft vermeld :

« Tenslotte, wanneer men beslist, zoals de tekst van de wet het overigens duidelijk aantoonst, dat het strafbeding niets anders mag inhouden dan een contractueel en forfaitair vastgesteld schadevergoeding, dan volgt noodzakelijk hieruit dat de bepaling van artikel 1152 van het Burgerlijk Wetboek de rechter voorzeker niet toelaat het bedrag van het schadebeding te veranderen, zodra hij vaststelt dat het beding slechts een forfaitaire en contractuele vaststelling van de schade inhoudt. De geleden schade weze hoger of kleiner dan de forfaitair bepaalde vergoeding, zulks verandert niets aan het vraagstuk, zolang vaststaat dat het strafbeding onder partijen bedoeld werd als een voorafgaandelijke vaststelling van een forfaitaire schadevergoeding. Het strafbeding zal zelfs moeten uitgevoerd worden, wanneer vaststaat dat de wanuitvoering of de niet-uitvoering geen schade voor de schuldeiser heeft veroorzaakt. Dat is immers het gevolg van het forfaitair karakter van het beding.

Maar indien het strafbeding geen eigenlijke schadevergoeding inhoudt o.m. een loutere strafbepaling uitmaakt of nog indien een van de partijen misbruik heeft gemaakt van de onwetendheid, van de behoefte, van de hartstochten van de andere partij om haar een gecamoufleerde straf op

Les abus auxquels la clause pénale a donné lieu ayant déjà été évoqués dans le cadre de la discussion générale, il y a lieu de prendre uniquement en considération l'aspect technique du projet de loi.

La clause pénale tend donc à prévenir toute contestation sur l'existence et l'ampleur du dommage par la fixation préalable d'une indemnité forfaitaire en cas d'inexécution du contrat. Il sera plus facile au créancier de récupérer cette indemnité plutôt que d'ester en justice pour réclamer un dédommagement. Elle implique donc une simplification de la procédure.

L'amendement de M. Van den Bossche s'inscrit dans cette philosophie. S'il se réfère au caractère indemnitaire qui a été affirmé dans l'arrêt de la Cour d'appel de Gand du 23 mai 1967 et dans l'arrêt de la Cour de cassation du 17 avril 1970 (R. C. J. B., p. 454 et s.) l'auteur et plusieurs membres observent que le caractère dissuasif est inhérent à la clause pénale telle qu'elle est envisagée par l'amendement et par la jurisprudence. En ne retenant que l'aspect indemnitaire de la clause pénale, l'on vise le seul aspect contrôlable, la fonction dissuasive étant quant à elle incontrôlable. De plus, rien n'empêche de fixer un montant supérieur aux dommages et intérêts qui résulteraient de l'application des articles 1146 et 1147 du Code civil. Lorsqu'il s'agit du paiement d'une somme d'argent, par exemple, le montant prévu peut être supérieur aux seuls intérêts de retard qui seraient dus en l'absence de clause pénale et englober également le préjudice résultant de l'inexécution du contrat.

De plus, il s'agit d'une évaluation du dommage possible au moment de la conclusion du contrat et non d'une évaluation du dommage réel lors de l'inexécution.

Enfin, la jurisprudence ne réduit pas le montant de la clause pénale aux dommages et intérêts correspondant au préjudice réel mais conteste la nature de celle-ci lorsque la somme stipulée ne peut être considérée comme une réparation du dommage ou lorsque l'inexécution du contrat procure au créancier un profit beaucoup plus élevé que par son exécution normale. Dans ce cas tout semble indiquer qu'il a été spéculé sur l'inexécution des engagements contractuels.

L'auteur de l'amendement rappelle à cet égard que M. Krings, avocat général, a déclaré ce qui suit dans ses conclusions lors de l'arrêt du 17 avril 1970 :

« Enfin, quant on décide, ainsi que le texte de la loi l'indique par ailleurs clairement, que la clause pénale ne peut rien comporter d'autre qu'une réparation contractuelle et forfaitaire, il en résulte nécessairement que la disposition de l'article 1152 du Code civil n'autorise en aucun cas le juge à modifier le montant de la clause d'indemnisation dès qu'il constate que la clause n'implique qu'une fixation forfaitaire et contractuelle du dommage. Que le dommage subi soit supérieur ou inférieur à la réparation forfaitaire ne change rien à l'affaire aussi longtemps qu'il est établi que, dans l'intention des parties, la clause pénale devait constituer une fixation préalable d'une réparation forfaitaire. La clause pénale devra même être exécutée lorsqu'il est constant que sa mauvaise exécution ou son inexécution n'a causé aucun préjudice au créancier. Cela résulte en effet du caractère forfaitaire de la clause.

Toutefois, si la clause pénale ne comporte pas de réparation proprement dite, notamment si elle constitue une sanction pénale pure et simple, ou encore si l'une des parties a abusé de l'ignorance, de l'état d'indigence ou des passions de l'autre pour lui imposer une pénalité camouflée, le juge

te dringen, dan zal de rechter moeten beslissen dat het beding in strijd is met de openbare orde of met de goede zeden, zoals artikel 6 van het Burgerlijk Wetboek het hem oplegt (Arresten van het Hof van Cassatie, 1970, blz. 764).

Het vastgestelde bedrag kan dus hoger liggen dan de werkelijk geleden schade, ruim opgevat, en in het bijzonder betrekking hebben op de nadelige gevolgen van een niet-nagekomen verplichting t.o.v. een derde.

Volgens het amendement van de heer Van den Bossche op artikel 2 kan het bedrag slechts worden verminderd als het klaarblijkelijk het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen om de schade wegens niet-nakoming van de verbintenis te vergoeden.

De rechter oordeelt in hoeverre dit bedrag klaarblijkelijk buitensporig is.

Derhalve dient het straffeding niet alleen als vergoeding maar tevens als middel tot ontmoediging, aangezien het een drukingsmiddel is.

Het tweede oogmerk is dus impliciet in het eerste begrepen.

De Vice-Eerste Minister verklaart dat, in die zin, het amendement van de heer Van den Bossche gedeeltelijk aan zijn wens voldoet.

Hij merkt evenwel op dat de laatste zin van het amendement waarin bepaald wordt dat het straffeding niet kan worden aangewend om de nakoming van een verbintenis te waarborgen, dient te worden weggelaten. Daartoe wordt door de Commissie besloten.

Het aldus gewijzigde amendement van de heer Van den Bossche (Stuk n° 979/3) wordt eenparig aangenomen.

Amendement van de Regering (Stuk n° 979/4)

Dit amendement werd in het raam van de algemene bespreking toegelicht.

Verscheidene leden menen dat die nieuwe bepaling de schuldenaar in staat stelt zich van de reële draagwijdte van zijn verbintenis te vergewissen, terwijl de contractuele vrijheid gevrijwaard blijft.

Er wordt echter op gewezen dat uit de formulering van het amendement niet duidelijk kan worden opgemaakt welke sanctie zal gelden ingeval de bepaling niet in acht wordt genomen.

Derhalve wordt de alinea als volgt gewijzigd :

« Op straffe van nietigheid dient het straffeding het voorwerp te zijn van een bijzondere bepaling die door afzonderlijke handtekeningen goedgekeurd wordt. »

Het aldus gewijzigde amendement van de Regering (Stuk n° 979/4) wordt eenparig aangenomen.

Artikel 1 wordt in zijn gewijzigde vorm eenparig aangenomen.

Art. 2

Artikel 1231, § 1, eerste lid

De heer Van den Bossche stelt een amendement voor (Stuk n° 979/3) dat ertoe strekt dat lid te vervangen door wat volgt : « Op verzoek van de schuldenaar kan de rechter de straf die bestaat in het betalen van een bepaalde geldsom verminderen wanneer die som klaarblijkelijk het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen om de schade wegens niet-nakoming van de verbintenis te vergoeden ».

Dit amendement volgt uit zijn amendement op artikel 1.

devra décider qu'elle est contraire à l'ordre public ou aux bonnes mœurs, ainsi que l'article 6 du Code civil l'y oblige ». (traduction) (Arrêts de la Cour de Cassation, 1970, p. 764).

Partant, le montant fixé peut être supérieur au dommage réel interprété largement et viser notamment les suites dommageables d'une obligation non exécutée à l'égard de tiers.

Selon l'amendement de M. Van den Bossche à l'article 2 le montant ne pourra être réduit que s'il excède manifestement celui que les parties pouvaient fixer pour réparer le dommage résultant de l'inexécution de l'obligation.

La jurisprudence appréciera dans quelle mesure ce montant peut être manifestement excessif.

Dès lors, dans ce cas la clause pénale a non seulement une fonction indemnitaire mais également une fonction dissuasive étant donné qu'elle constitue un moyen de pression.

La seconde finalité est donc implicitement comprise dans la première.

Le Vice-Premier Ministre déclare que compris dans ce sens, l'amendement de M. Van den Bossche rencontre une partie de ses préoccupations.

Il observe cependant que la dernière phrase de l'amendement disposant que la clause pénale ne peut être invoquée pour assurer l'exécution d'une obligation doit être supprimée, ce que la Commission décide.

L'amendement ainsi modifié de M. Van den Bossche (Doc. n° 979/3) est adopté à l'unanimité.

Amendement du Gouvernement (Doc. n° 979/4)

Cet amendement a été développé dans le cadre de la discussion générale.

Plusieurs membres estiment que cette disposition nouvelle permet au débiteur de s'assurer de la portée réelle de son engagement tout en maintenant la liberté contractuelle.

Il est cependant observé que la rédaction de l'amendement ne fait pas apparaître clairement de sanction en cas d'inobservation de la disposition.

Dès lors, l'alinéa est modifié comme suit :

« A peine de nullité, la clause pénale doit faire l'objet d'une disposition spéciale approuvée par des signatures distinctes. »

L'amendement du Gouvernement (Doc. n° 979/4) ainsi modifié est adopté à l'unanimité.

L'article 1, tel qu'il est amendé est adopté à l'unanimité.

Art. 2

Article 1231, § 1er, alinéa 1er

M. Van den Bossche dépose un amendement (Doc. n° 979/3) remplaçant cet alinéa par ce qui suit : « A la demande du débiteur, le juge peut réduire la peine qui consiste dans le paiement d'une certaine somme lorsque celle-ci excède manifestement le montant que les parties pouvaient fixer pour réparer le dommage qui résulterait de l'inexécution de l'obligation ».

Cet amendement est le corollaire de son amendement à l'article 1er.

De Vice-Eerste Minister wijst er in dat verband op dat de omvang van de schade dus ruim zal moeten worden beoordeeld.

Voorts wordt voorgesteld de woorden « Op verzoek van de schuldenaar » weg te laten ten einde rekening te houden met schuldenaars die te goeder trouw zijn maar de bepaling niet kennen of ter zitting afwezig waren.

Er dient immers te worden vermeden dat een vonnis bij verstek de schuldenaar nadeel berokkent.

Het aldus gewijzigde amendement van de heer Van den Bossche (Stuk n° 979/3) wordt eenparig aangenomen.

Artikel 1231, § 1, tweede lid

De heer Van den Bossche stelt in een amendement (Stuk n° 979/3) voor het tweede lid van artikel 2, § 1, weg te laten.

Dat lid bepaalt dat de geldsom kan worden verminderd als zij buiten verhouding staat tot de schade die de schuldeiser werkelijk heeft geleden, wanneer deze op de niet-nakoming van de verbintenis heeft gespeculeerd.

Het eerste lid laat echter vermindering van het bedrag toe wanneer de vastgestelde som klaarblijkelijk het bedrag overtreft dat de partijen konden vaststellen om de uit de niet-nakoming van de verbintenis voortgevloeide schade te vergoeden. Het in het tweede lid beoogde doel kan dus ook door toepassing van het eerste lid worden bereikt.

De heer Collignon stelt in een amendement (Stuk n° 979/2) voor het tweede lid in die zin te vervangen dat geen enkele geldsom verschuldigd is als strafbeding wanneer de schuldeiser op de niet-nakoming van de verbintenis gespeculeerd heeft.

Hij vindt dat dergelijke speculatie gelijk staat met bedrog en dat het strafbeding dan nietig moet worden verklaard.

Dat probleem werd reeds behandeld tijdens de algemene bespreking (zie blz. 5 en 6).

Het amendement van de heer Van den Bossche (Stuk n° 979/3) wordt eenparig aangenomen.

Het amendement van de heer Collignon (Stuk n° 979/2) wordt ingetrokken.

Artikel 2 wordt eenparig aangenomen.

Art. 3

Artikel 3 wordt eenparig aangenomen.

IV. — STEMMING

Het wetsontwerp wordt eenparig aangenomen.

De Rapporteur,

E. D'HOSE

De Voorzitter,

L. REMACLE

Le Vice-Premier Ministre rappelle à ce sujet que l'ampleur du dommage devra donc être appréciée d'une manière large.

Il est aussi suggéré de supprimer les mots « A la demande du débiteur » afin de prendre en considération les débiteurs de bonne foi ignorant la disposition ou absents à l'audience.

Il faut en effet éviter qu'un jugement par défaut ne préjudicie de ce fait les débiteurs.

L'amendement, ainsi modifié, de M. Van den Bossche (Doc. n° 979/3) est adopté à l'unanimité.

Article 1231, § 1er, alinéa 2

M. Van den Bossche dépose un amendement (Doc. n° 979/3) tendant à supprimer le deuxième alinéa de l'article 2, § 1er.

Cet alinéa dispose que lorsque le créancier a spéculé sur l'inexécution de l'obligation la somme prévue peut être réduite si elle est excessive par rapport au dommage effectivement subi.

Or, l'alinéa 1er nouveau permet la réduction de la peine lorsque la somme prévue excède manifestement le montant que les parties pouvaient fixer pour réparer le dommage résultant de l'inexécution de l'obligation. Dès lors l'objectif poursuivi dans l'alinéa 2 peut être atteint par la seule application de l'alinéa 1er.

M. Collignon a déposé un amendement (Doc. n° 979/2) tendant à remplacer l'alinéa 2 afin qu'aucune somme ne soit due à titre de clause pénale lorsque le créancier a spéculé sur l'inexécution de l'obligation.

Il estime en effet que cette spéculation est assimilable à la notion de fraude et que la clause pénale doit être frappée de nullité.

Cette question a déjà été abordée dans le cadre de la discussion générale (voir pp. 5 et 6).

L'amendement de M. Van den Bossche (Doc. n° 979/3, 2) est adopté à l'unanimité.

L'amendement de M. Collignon (Doc. n° 979/2) est retiré.

L'article 2 est adopté à l'unanimité.

Art. 3

L'article 3 est adopté à l'unanimité.

IV. — VOTE

Le projet de loi est adopté à l'unanimité.

Le Rapporteur,

E. D'HOSE

Le Président,

L. REMACLE

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE

TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION

Art. 1

Art. 1er

Artikel 1226 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

L'article 1226 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 1226. — Een strafbeding is een beding waarbij een persoon zich voor het geval van niet-uitvoering van de overeenkomst tot iets bepaald verbindt, ter voorkoming van enige betwisting omtrent het bestaan en de omvang van de schade.

« Art. 1226. — La clause pénale est celle par laquelle une personne s'engage à quelque chose en cas d'inexécution de la convention pour prévenir toute contestation sur l'existence et l'ampleur du dommage.

Op straffe van nietigheid dient het strafbeding het voorwerp te zijn van een bijzondere bepaling die door afzonderlijke handtekeningen goedgekeurd wordt. »

A peine de nullité, la clause pénale doit faire l'objet d'une disposition spéciale approuvée par des signatures distinctes. »

Art. 2

Art. 2

Artikel 1231 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

L'article 1231 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 1231. — § 1. De rechter kan de straf die bestaat in het betalen van een bepaalde geldsom verminderen wanneer die som klaarblijkelijk het bedrag te boven gaat dat de partijen konden vaststellen om de schade wegens niet-nakoming van de verbintenis te vergoeden.

« Art. 1231. — § 1er. Le juge peut réduire la peine qui consiste dans le paiement d'une certaine somme lorsque celle-ci excède manifestement le montant que les parties pouvaient fixer pour réparer le dommage qui résulterait de l'inexécution de l'obligation.

In geval van herziening kan de rechter de schuldenaar niet veroordelen tot een kleinere geldsom dan verschuldigd zou zijn als er geen strafbeding was.

En cas de révision, le juge ne peut condamner le débiteur à une somme inférieure à celle qui serait due en l'absence de clause pénale.

Ieder beding dat strijdig is met het eerste lid, wordt voor niet geschreven gehouden.

Toute stipulation contraire à l'alinéa 1er est réputée non écrite.

§ 2. De straf kan door de rechter worden verminderd wanneer de hoofdverbintenis gedeeltelijk is uitgevoerd, ongeacht of het om de betaling van een geldsom gaat of niet. »

§ 2. Qu'il s'agisse ou non de paiement d'une somme, la peine peut être modifiée par le juge lorsque l'obligation principale a été exécutée en partie. »

Art. 3

Art. 3

Artikel 1152 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

L'article 1152 du même Code est abrogé.